

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/133/2008

STOWARZYSZENIOWO-OBYWATELSKI KAPITAŁ SPOŁECZNY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ 2008

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

1. Wstęp

W ostatnich latach kapitał społeczny jest coraz częściej postrzegany jako ważny element charakterystyki warunków życia polskiego społeczeństwa. Pytania o stan i przemiany kapitału społecznego w Polsce pojawiają się zwykle w dwóch kontekstach. Po pierwsze, za sprawą głośnej publikacji R. Putnama, który w praktyce utożsamiał kapitał społeczny ze strukturami społeczeństwa obywatelskiego, kapitał ten traktuje się jako probierz transformacji społeczeństwa postkomunistycznego w kierunku społeczeństwa obywatelskiego¹. Po drugie, kapitał społeczny postrzega się jako posiadany przez osoby, rodziny i społeczności lokalne pewien zasób, który może dostarczać wymiernych korzyści jego dysponentom. W literaturze przedmiotu udokumentowane są liczne zyski z kapitału społecznego. Dla konkretnej osoby jego wysoki poziom może oznaczać np.: wsparcie i opiekę ze strony bliskich, szybsze znalezienie pracy, pomoc w razie kłopotów finansowych czy łatwiejszy kontakt z określonymi instytucjami. Społeczności lokalnej może on dostarczać takich korzyści, jak np.: sprawne rozwiązywanie miejscowych problemów społecznych, niższa stopa drugoroczności uczniów, lepszy stan zdrowia członków tej społeczności czy bardziej dynamiczny wzrost gospodarczy².

W niniejszym opracowaniu przez kapitał społeczny rozumiemy sieć powiązań i związane z nimi normy społeczne, które przyczyniają się do współdziałania osób dla poprawy indywidualnej sytuacji życiowej oraz rozwiązywania problemów społecznych. Kapitał społeczny jest kategorią jakościowo-ilościową. Niezależnie od tego, czy badacze traktują go jako aspekt transformacji społeczeństwa polskiego czy też raczej jako zasób przynoszący korzyści grupom lub społecznościom lokalnym, zasadnicze jest pytanie o to, z jakim typem kapitału społecznego mamy do czynienia. Niektórzy twierdzą wręcz, że w transformacji społeczeństwa polskiego chodzi o przemianę charakteru kapitału społecznego³.

¹ R. Putnam, *Demokracja w działaniu*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1995.

² M. Theiss, *Krewni – znajomi – obywatele. Kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*. Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.

³ A. Giza-Poleszczuk, M. Marody, A. Rychard, *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany społecznej*, IFiS PAN, Warszawa 2000.

Z punktu widzenia rozwoju społecznego za szczególnie pożądaną postać kapitału społecznego uważa się jego typ „pomostowy” (*bridging social capital*). Określa on poziom współpracy między osobami o różnorodnych charakterystykach społeczno-ekonomicznych. „Pomostowe” powiązania są więc podstawą współdziałania między osobami z różnych grup wiekowych, dochodowych, różnych środowisk zawodowych czy przedstawicieli różnych orientacji politycznych. Ten typ kapitału społecznego jest najbardziej integrujący, a jednocześnie – jak wskazują liczne badania empiryczne – dostarcza największych wymiernych (w tym ekonomicznych) korzyści.

Przedmiotem naszego zainteresowania będą te formy kapitału społecznego, które wiążą się z uczestnictwem w sformalizowanych, poziomych strukturach sfery życia publicznego w Polsce: członkostwem w organizacjach społecznych, samorządowych lub politycznych, udziałem w wyborach, zaufaniem do podmiotów sfery publicznej, wreszcie świadczeniem pomocy (w tym przekazywaniem zasobów) organizacjom społecznym. Odpowiadają one typowi kapitału „pomostowego”, a więc integrującego różne grupy społeczne. Zbiorczo nazwaliśmy te formy kapitałem **stowarzyszeniowo-obywatelskim (SOKS)**⁴.

2. Analizowane wymiary kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego i ich wskaźniki

Dostępne dane⁵ pozwoliły nam wyodrębnić pięć wymiarów stowarzyszeniowo-obywatelskiego kapitału społecznego:

- członkostwo w organizacjach społecznych, samorządowych lub politycznych (mierzone deklaracjami przynależności i aktywnego działania w tych organizacjach oraz pełnienia w nich funkcji z wyboru lub nominacji),
- aktywność polityczna w skali społeczności lokalnej (mierzona deklaracjami udziału w ostatnich wyborach samorządowych),
- aktywność polityczna w skali kraju (mierzona deklaracjami udziału w wyborach parlamentarnych w 2005 roku⁶),

⁴ Warto tu dodać, że tak zdefiniowany kapitał społeczny nie obejmuje niektórych ważnych form uczestnictwa Polaków w sferze publicznej. Wymienić tu trzeba aktywność obywateli bezpośrednio organizowaną przez podmioty władzy oraz poziome, niesformalizowane działania ludzi (ich „pospolite ruszenie”) na rzecz jakichś ważnych interesów lub wartości.

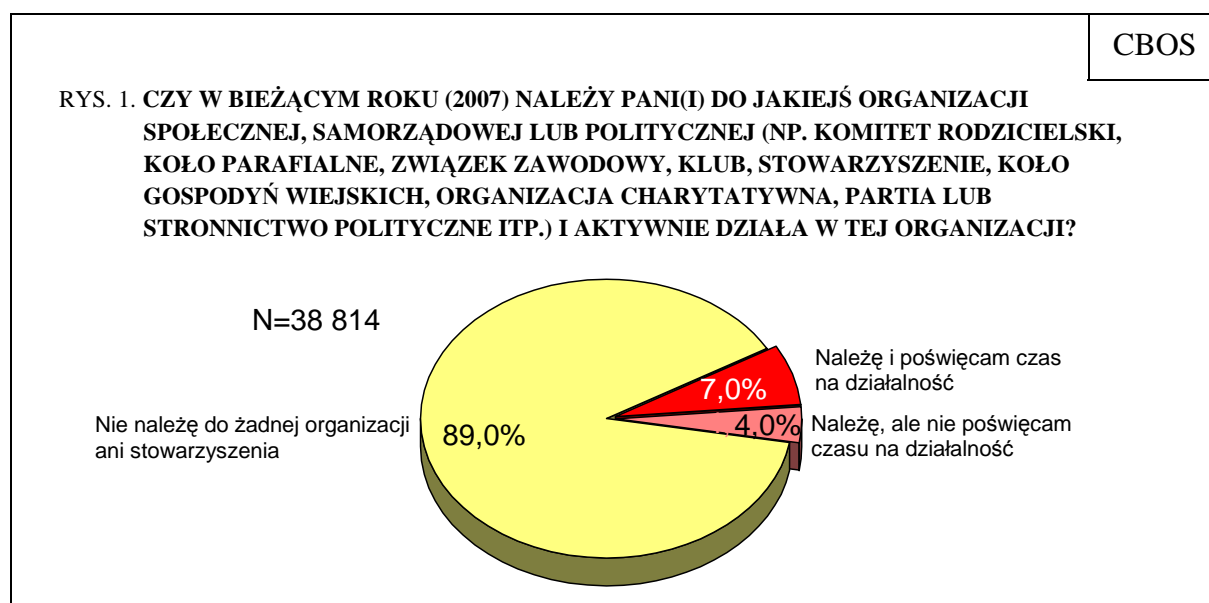
⁵ Badanie „Warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategie” realizowano od września do listopada 2007 roku na reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski (N=38 866). Należy zaznaczyć, że badanie nie było ukierunkowane *stricte* na pogłębioną analizę kapitału społecznego, a raczej na pomiar bardzo wielu aspektów życia współczesnego społeczeństwa polskiego. Dysponujemy w związku z tym stosunkowo niewielką liczbą zmiennych, a nasz opis różnych form SOKS musi być z konieczności uproszczony.

⁶ Chodzi o wybory do Sejmu i Senatu w roku 2005 (badanie przygotowano do realizacji jeszcze przed skróceniem kadencji parlamentu we wrześniu 2007).

- wspieranie organizacji społecznych (mierzone deklaracjami wpłaty pieniędzy na rzecz organizacji opieki społecznej lub na jakiś cel charytatywny),
- zaufanie do władz lokalnych.

2.1. Członkostwo i aktywna działalność w organizacjach społecznych

Uczestnictwo w organizacjach społecznych należy do najczęściej stosowanych miar kapitału społecznego. Niestety w Polsce wskaźnik ten jest w porównaniu z innymi krajami europejskimi bardzo niski. W omawianym badaniu zaledwie 11,0% ankietowanych odpowiedziało twierdząco na poniższe pytanie.

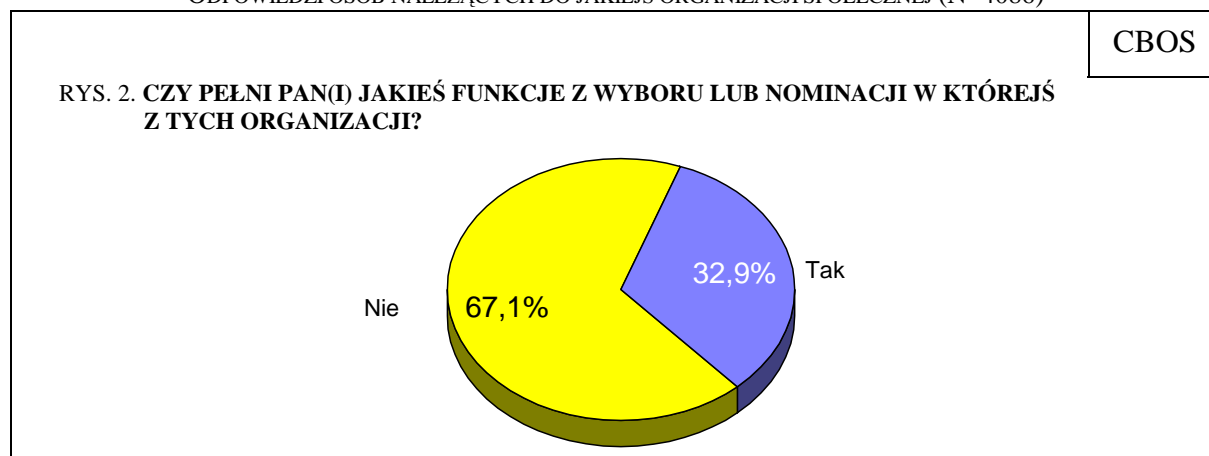
Otrzymany wynik jest niższy od uzyskanego w Diagnozie Społecznej 2007 (15%), w której zadawano bardziej ogólne pytanie: *Czy jest Pan(i) członkiem jakichś organizacji, stowarzyszeń, partii, komitetów, rad, grup religijnych, związków lub kół?*, i o połowę niższy niż w badaniach CBOS z 2006 roku, kiedy 23% respondentów deklarowało, że działa w organizacjach społecznych⁷. O tak niskim odsetku odpowiedzi zdecydowała najprawdopodobniej treść pytania (mowa w nim zarówno o przynależności, jak i aktywności)⁸.

⁷ B. Wciórka, *Społeczeństwo obywatelskie 1998–2006*, „Opinie i Diagnozy” nr 3, CBOS, Warszawa 2006.

⁸ Mogło to skłonić część najmniej zaangażowanych członków organizacji do odpowiedzi potwierdzającej raczej ich faktyczną bierność („nie należę do żadnej organizacji”) niż formalną przynależność. Do takiego przypuszczenia skłania nas choćby fakt, że negatywnej odpowiedzi na analizowane przez nas pytanie udzieliła spora część osób deklarujących jednocześnie, iż są członkami któregoś ze związków zawodowych.

Warto dodać, że co trzecia osoba deklarująca uczestnictwo w jakiejś organizacji społecznej twierdzi, że pełni w niej jakieś funkcje z wyboru lub nominacji.

ODPOWIEDZI OSÓB NALEŻĄCYCH DO JAKIEJS ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ (N=4086)

Do organizacji społecznych częściej należą mężczyźni (12,4%) niż kobiety (9,7%). Najbardziej zaangażowani w pracę tych organizacji są badani w wieku od 35 do 44 lat (13,3%) i od 45 do 54 lat (12,5%). Najmniej aktywna w organizacjach społecznych okazuje się młodzież (członkami organizacji jest jedynie 7,9% osób od 18 do 24 roku życia). Członkostwo i zaangażowanie w działalność organizacji społecznej wzrasta wraz z wielkością miejsca zamieszkania, przy czym najniższa aktywność charakteryzuje mieszkańców najmniejszych miast (do 20 tys. ludności).

Aktywność w organizacjach społecznych wzrasta wraz z dochodami, poziomem wykształcenia i statusem społeczno-ekonomicznym Polaków. Respondenci z gospodarstw domowych o dochodach powyżej 1200 zł *per capita* zrzeszają się ponad trzykrotnie częściej (15,7%) niż ci, którzy uzyskują dochody poniżej 300 zł na osobę (4,5%). Potwierdza się także dostrzeżony w innych badaniach (Diagnoza Społeczna 2007) silniejszy związek między aktywnością w organizacji społecznej a wykształceniem niż wysokością dochodów w gospodarstwie domowym. Co dwudziesty piąty Polak z wykształceniem podstawowym i co ósmy z wykształceniem wyższym poświęca swój czas na działalność w organizacji społecznej, samorządowej lub politycznej. Tak duże zróżnicowanie pozwala mówić o „wyspach” społecznego zaangażowania lub wręcz enklawowości tej postaci kapitału społecznego.

Czynnikiem silnie różnicującym członkostwo i aktywność w organizacjach społecznych jest przynależność respondenta do określonej grupy zawodowej. Najwyższy odsetek aktywnego członkostwa w organizacjach społecznych notujemy w takich grupach zawodowych, jak górnicy (31%), nauczyciele (26%) oraz dyrektorzy i prezesi firm (23,5%). W dwóch pierwszych grupach decyduje o tym wysoki poziom członkostwa w związkach zawodowych, w przypadku nauczycieli – także stabilne zatrudnienie przy jednocześnie relatywnie dużej ilości czasu wolnego.

Ważna jest też forma własności przedsiębiorstwa, w którym pracuje respondent. Odsetek badanych deklarujących uczestnictwo w organizacjach waha się od 19,8% wśród pracowników państwowych urzędów i instytucji, 13,5% wśród pracujących w prywatnych gospodarstwach rolnych (łączyjących udział w sektorze prywatnym z rolą współwłaściciela), do 9,5% wśród pracowników przedsiębiorstw z udziałem kapitału prywatnego bądź całkowicie prywatnych.

2.2. Deklarowany udział w wyborach parlamentarnych w 2005 roku

Pytanie o uczestnictwo w wyborach do Sejmu i Senatu dwa lata po tym wydarzeniu nie może przynieść odpowiedzi precyzyjnie pokazujących zachowania badanych. Decyduje o tym przede wszystkim naturalny proces zapominania oraz mechanizmy poprawności politycznej skłaniające pewną część ankietowanych do deklarowania – wbrew faktom – zachowań społecznie oczekiwanych (w tym konkretnym przypadku: „spełnienia obywatelskiego obowiązku” i uczestniczenia w głosowaniu). Nie sposób wykluczyć (wymaga to dodatkowych, pogłębionych studiów), że na odpowiedzi Polaków miała wpływ kampania wyborcza do parlamentu w 2007 roku. Nałożyła się ona na okres realizacji badania i mogła skłaniać osoby zmobilizowane do głosowania, aby deklarowały *ex post* podobną postawę także w poprzednich wyborach⁹.

To dlatego swój udział w wyborach parlamentarnych w roku 2005 zadeklarowało prawie trzy czwarte badanych (72,9%)¹⁰, podczas gdy rzeczywista frekwencja w tych wyborach wyniosła jedynie – jak podaje Państwowa Komisja Wyborcza – 40,57%. Uzyskane odpowiedzi potraktujemy w związku z tym nie tylko jako zniekształcone i zawyżone przez

⁹ Oficjalnie kampania zaczęła się z dniem ogłoszenia postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zarządzeniu wyborów, tj. 8 września 2007 roku, wybory zaś odbyły się 21 października. Badanie realizowane było natomiast – przypomnijmy – od września do listopada 2007.

¹⁰ W analizie pominięto osoby wskazujące odpowiedź „nie pamiętam”, odmawiające odpowiedzi oraz te, które w dniu wyborów nie miały ukończonych 18 lat.

czas i poprawność polityczną informacje o zachowaniach sprzed ponad dwóch lat, ale także jako generalne deklaracje chęci uczestnictwa w ogólnokrajowym życiu publicznym. Jakie kategorie badanych składały owe deklaracje częściej, a jakie rzadziej? Najliczniej o swym wyborczym zaangażowaniu w życie polityczne kraju mówiły osoby lepiej wykształcone (w tym aż 85% z magisterium i 95% z doktoratami), z elitarnych grup zawodowych (89% dyrektorów i prezesów), badani uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (80%), o najwyższych dochodach *per capita* (79%), raczej w średnim wieku i starsi (78% osób mających od 45 do 54 lat i 81% w wieku 55–64 lata) niż młodzi (65% mających od 25 do 34 lat i tylko 61% – od 18 do 24 roku życia). Odpowiedzi ankietowanych były znacznie słabiej skorelowane z ich miejscem zamieszkania oraz płcią.

Stwierdzone zależności są, generalnie rzecz biorąc, zbieżne z wynikami uzyskiwanymi przez badaczy polskich wyborów. Badanie CBOS pozwoliło jednak wychwycić kilka zjawisk dotąd słabiej dostrzeganych. Pierwsze z nich to szczególnie częste deklaracje środowiska nauczycieli (85%). Innym interesującym zjawiskiem jest odmiennosc wyborczych deklaracji osób pracujących w różnych sektorach polskiej gospodarki. Wśród zatrudnionych w sektorze państwowym zaangażowanie wyborcze ankietowanych sięgnęło 81%, a w sektorze prywatnym poza rolnictwem – tylko 69%. Interesujące, że wśród osób pracujących w prywatnych gospodarstwach rolnych odsetek ten był wyższy (75%). Także deklaracje osób niepracujących okazały się na ogół wyższe niż zatrudnionych w sektorze prywatnym. To niewątpliwa zasługa zaangażowania emerytów (79%) i w mniejszym stopniu rencistów (71%). Gospodynie domowe deklarowały udział w wyborach rzadziej (67%), a bezrobotni – najrzadziej spośród biernych zawodowo (58,5%).

2.3. Deklarowany udział w wyborach samorządowych w 2006 roku

Przedstawione powyżej uwagi dotyczą także odpowiedzi na pytanie o udział w ostatnich wyborach samorządowych w roku 2006. Deklarowana przez ankietowanych frekwencja wyniosła 69%, a rzeczywista – 45,86%¹¹. Odpowiedzi badanych trzeba zatem uznać za ogólny wskaźnik wyborczego zaangażowania w życie polityczne. Czy także w jego wymiar lokalny? W jakimś stopniu tak. Może o tym świadczyć pewna odrębność

¹¹ Ciekawe, że deklaracje dotyczące roku 2006 były (wbrew realnym результатам obu głosowań) rzadsze od tych związanych z wyborami parlamentarnymi z roku 2005. Osobom zainteresowanym rozwikłaniem tej zagadki warto poddać pod rozwagę fakt, iż choć w roku 2006 rzeczywista frekwencja (45,86%) była wyższa niż w 2005 (40,57%), to zarazem wyraźnie niższa od tej z wyborów parlamentarnych na jesieni 2007 roku (53,88%).

zróźnicowań deklaracji badanych dotyczących obu głosowań: ogólnokrajowego i regionalno-lokalnego. Co prawda również w tym przypadku deklaracjom udziału w wyborach sprzyjały wykształcenie, wyższy status zawodowy, dochody i częstsze praktyki religijne oraz większe doświadczenie życiowe, ale nieco inaczej przedstawiała się kwestia miejsca zamieszkania. Jak wskazują wyniki wyborów parlamentarnych i samorządowych, mieszkańcy wsi i mniejszych miast byli ponadprzeciętnie (w stosunku do ogółu ankietowanych) zainteresowani wyborami samorządowymi, a mieszkańcy największych miast – wyborami do Sejmu i Senatu.

2.4. Przeznaczanie pieniędzy na cele społeczne i otrzymywanie pomocy od organizacji społecznych

Aktywność obywatelska Polaków mierzona wpłacaniem pieniędzy na cele społeczne ma znacznie szerszy zasięg niż przy zastosowaniu wskaźnika członkostwa w organizacjach społecznych. Co czwarty Polak (24,9%) deklaruje, że w 2007 roku wpłacił pieniądze na rzecz jakiejś organizacji opieki społecznej lub na jakiś cel charytatywny. Podobnie jak w przypadku aktywności w organizacjach społecznych, odsetek osób przeznaczających pieniądze na cele społeczne jest najwyższy wśród respondentów w wieku 45–54 lata (28,1% wobec zaledwie 18,2% takich deklaracji wśród osób od 18 do 24 roku życia). Wzrasta także wraz z wielkością miejscowości zamieszkania (od 20,8% wśród mieszkańców wsi do 32,6% wśród mieszkańców miast powyżej 500 tys. ludności) oraz wysokością dochodów na osobę w gospodarstwie domowym (od 12,4% wśród badanych o dochodach poniżej 300 zł *per capita* do 38,7% w grupie ankietowanych o dochodach powyżej 1200 zł na osobę) i wykształceniem (10,4% Polaków z wykształceniem niepełnym podstawowym i aż 43,1% z wyższym magisterskim przeznaczyło w minionym roku pieniądze na cele społeczne). Najwięcej osób wpłacających pieniądze na te cele można spotkać wśród inżynierów (55,8%), lekarzy (52,3%) i przedstawicieli kadry kierowniczej (50,9%).

2.5. Zaufanie do władz lokalnych¹²

Zaufanie społeczne jest ważnym składnikiem kapitału społecznego. Obok najczęściej bodaj stosowanej miary zaufania – odpowiedzi na pytanie: *Czy większości ludzi można ufać czy też w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele?* – zaufanie do konkretnych instytucji w środowisku lokalnym świadczy o sile kapitału społecznego i potencjale współpracy między osobami i instytucjami w wymiarze regionalnym.

Jak wynika z systematycznych badań CBOS, w stosunku Polaków do instytucji publicznych od wielu lat „niezmiennie silniejsze jest zaufanie niż nieufność. Charakterystyczne jest także to, że systematycznie rośnie liczba instytucji, wobec których zaufanie przeważa nad nieufnością”¹³. Przywołane tu badania pokazują jednak i to, że stosunkowo dobremu (i poprawiającemu się od kilku lat) stanowi społecznego zaufania do instytucji sfery publicznej towarzyszy bardzo krytyczny stosunek do kluczowych instytucji politycznych, w tym parlamentu i partii politycznych¹⁴. Społeczny stosunek do władz lokalnych lokuje je w rankingach zaufania bliżej organizacji społecznych i stowarzyszeń niż podmiotów partyjnej polityki. Od sześciu lat opinie o władzach miast i gmin się poprawiają. W rezultacie na początku 2008 roku zaufanie do nich (68%) wyraźnie przeważało nad nieufnością (23%)¹⁵.

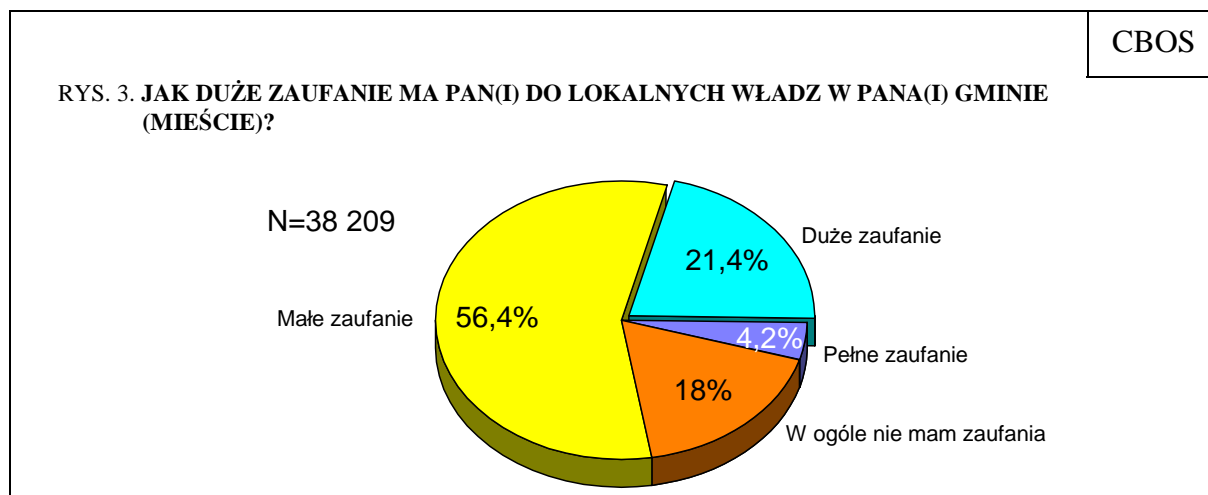
A co mówili Polacy jesienią 2007 roku? Ich odpowiedzi na pytanie o stosunek do władz lokalnych potwierdzają wcześniejszą diagnozę o wyższym zaufaniu do osób z grup pierwotnych (dalszej rodziny, sąsiadów czy znajomych) niż do podmiotów sfery publicznej. Pełne lub duże zaufanie do swej dalszej rodziny deklaruje ponad cztery piąte badanych (83,0%), do sąsiadów i znajomych – ponad dwie trzecie (69,3%), a do władz lokalnych w swoim mieście lub gminie – jedna czwarta (25,6%). Ponad połowa Polaków (56,4%) twierdzi, że ma małe zaufanie do lokalnych władz, a niemal jedna piąta (18%) – że w ogóle im nie ufa.

¹² Patrz szerzej: K. Zagórski, *Oceny sytuacji i stosunek do władz lokalnych*, w: *Jak się nam żyje?*, część II, „Opinie i Diagnozy” nr 9, CBOS, Warszawa 2008. Dane dla metropolii: J. Hryniewicz, B. Jałowiecki, A. Tucholska, *Jak się żyje w przyszłych metropoliach?*, „Opinie i Diagnozy”, nr 10, CBOS, Warszawa 2008, s. 73.

¹³ Komunikat CBOS, *Zaufanie społeczne w latach 2002–2008*, luty 2008, oprac. B. Wciórka.

¹⁴ Warto dodać, że w tym samym okresie odnotowywano stabilnie wysoki poziom zaufania w sferze prywatnej: do bliższej i dalszej rodziny, znajomych i przyjaciół. Miał on wyraźnie w relacjach z osobami słabiej znanymi czy nieznanymi. Dla najczęściej bodaj stosowanej miary zaufania – odpowiedzi na pytanie o uogólnione zaufanie: *Czy większości ludzi można ufać czy też w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele?* – odpowiedzi pozytywnych udzielano bardzo rzadko.

¹⁵ CBOS odnotował wzrost zaufania do władz lokalnych z 43% w styczniu 2002 roku, przez 53% w roku 2004 i 56% w 2006, aż do 68% na początku 2008 roku. Patrz: komunikat CBOS, *Zaufanie społeczne ...*

Poziom zaufania do władz lokalnych wyraźnie wzrasta wraz z wiekiem respondentów. Pełne lub duże zaufanie deklarują najczęściej osoby powyżej 65 roku życia (34,3%). Niepokojącym zjawiskiem wydaje się szczególnie wysoki poziom nieufności wśród młodzieży – 19,5% badanych od 18 do 24 roku życia i 20% w wieku 25–34 lata w ogóle nie ma zaufania do władz lokalnych. Wraz z niskim poziomem członkostwa w organizacjach społecznych i niewielką skłonnością do przeznaczania pieniędzy na cele społeczne obrazuje to relatywnie niski poziom obywatelskiego kapitału społecznego młodzieży w Polsce.

Swoim władzom lokalnym znacznie częściej ufają mieszkańcy wsi i najmniejszych miast niż osoby mieszkające w wielkich miastach. Można przypuszczać, że osobista znajomość przedstawicieli władz w małych gminach silnie przyczynia się do obdarzania ich zaufaniem przez społeczność lokalną¹⁶. Bezpośrednia relacja i możliwość kontaktów „twarz w twarz” wskazywana jest często jako czynnik powstawania kapitału społecznego w małych zbiorowościach.

Zależności między zaufaniem do władz lokalnych a wykształceniem są słabe: najbardziej ufają im osoby najgorzej i najlepiej wykształcone. Co najmniej duże zaufanie deklaruje 46% respondentów z wykształceniem niepełnym podstawowym, 28% – z podstawowym, 29% – z wyższym magisterskim i 38% – z doktoratami.

¹⁶ Badacze wiążą niższe zaufanie do władz w dużych miastach z częstszym przekonaniem ich mieszkańców o zbyt dużym upolitycznieniu tychże władz, a zwłaszcza z przypisywaniem tym władzom własnych, prywatnych interesów. Zaufanie do władz lokalnych zależy od odrzucenia przekonania, że dbają one o własne interesy (a także – głównie o interesy partyjne) oraz od pozytywnych ocen ich działalności, wreszcie – od odczuwanego wpływu na sprawę miejscowości. K. Zagórski, *Oceny sytuacji i stosunek do władz lokalnych*, w: *Jak się nam żyje?*, część II, „Opinie i Diagnozy” nr 9, CBOS, Warszawa 2008.

Władzom gminy (miasta) ufają w szczególności rolnicy, górnicy, emeryci i kadra kierownicza, natomiast najrzadziej zaufanie do nich deklarują bezrobotni i robotnicy niewykwalifikowani.

3. Zróżnicowania kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego i ich uwarunkowania

Spróbujmy teraz zestawić uzyskane dane. Czy członkostwo w organizacjach społecznych, krajowa aktywność wyborcza, lokalna aktywność wyborcza, pomoc dla organizacji społecznych oraz zaufanie do władz lokalnych zależą od tego samego zestawu cech Polaków? A może każdy z pięciu wyodrębnionych wymiarów stowarzyszeniowo-obywatelskiego kapitału społecznego (dalej: SOKS) ma swoją specyfikę, jego poziom zaś zależy od czegoś innego?

Aby odpowiedzieć na te pytania, porównajmy poziom badanego przez nas kapitału w różnych kategoriach i grupach respondentów. Punktem odniesienia będą średnie wartości każdej z pięciu form tegoż kapitału oraz średnia wartość jego syntetycznego indeksu¹⁷.

3.1. Wykształcenie

Jak widać, związek między poziomem wykształcenia badanych a wartością syntetycznego indeksu SOKS jest silny, kierunek zależności zaś oczywisty: im więcej lat nauki (i wyższy poziom wykształcenia), tym większe zasoby kapitału społecznego. Widać też jednak różnice między wyróżnionymi wymiarami SOKS. Poziom wykształcenia najsilniej wiąże się z gotowością pomagania organizacjom, najsłabiej – z zaufaniem do władz lokalnych (w tym przypadku zależność nie jest nawet liniowa: osoby po szkole podstawowej oceniają władze lokalne ponadprzeciętnie wysoko, podobnie jak absolwenci studiów wyższych).

Można też dostrzec szczególne zaangażowanie w działalność organizacji społecznych osób najlepiej wykształconych: po wyższych studiach (wskaźnik prawie dwukrotnie wyższy od średniej) oraz z doktoratami (wskaźnik prawie trzykrotnie wyższy).

¹⁷ Indeks ów powstał w wyniku zsumowania pięciu wskaźników (każdemu z nich nadano średnią wartość 100) oraz podzielenia tak uzyskanego rezultatu przez 5.

RYS. 4. WYMIARY STOWARZYSZENIOWO-OBYWATELSKIEGO KAPITAŁU SPOŁECZNEGO WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA

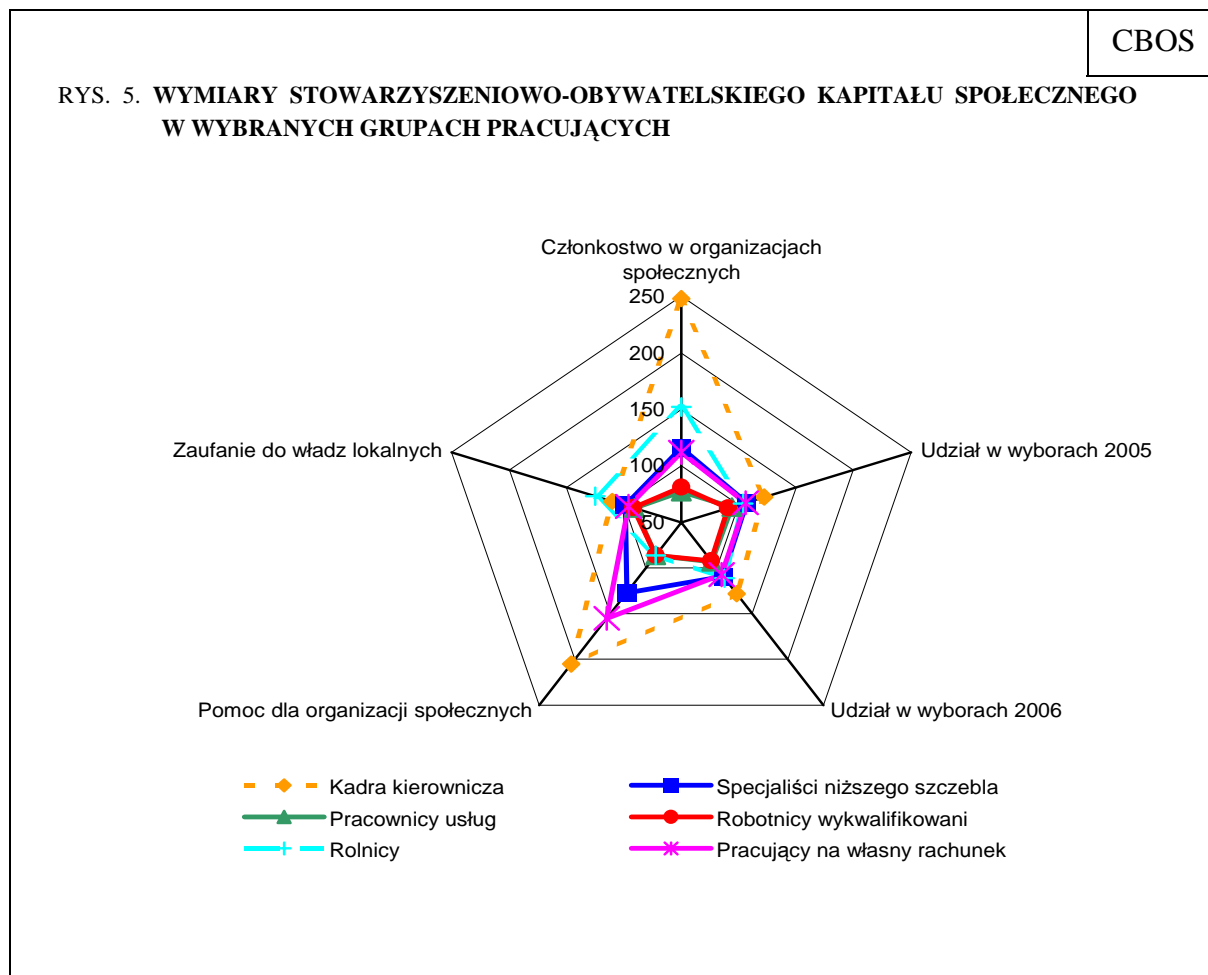

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

3.2. Kategorie społeczno-zawodowe

Równie silnie jak z wykształceniem poziom SOKS wiąże się z położeniem społeczno-zawodowym Polaków. Nie dziwi, że największe zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego odkryliśmy w grupach o szczególnie wysokim statusie. Zbiorczy indeks SOKS osiągnął najwyższy poziom wśród kadry kierowniczej (163). Nie jest też zaskoczeniem, że najniższą wartość przybiera wśród bezrobotnych. Zwraca uwagę fakt, że zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego wyższe są wśród pracujących niż biernych zawodowo.

Okazuje się również, że poziom kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego wyższy jest wśród osób pracujących umysłowo, lepiej wykwalifikowanych, zajmujących ważniejsze miejsca w strukturach organizacyjnych zakładów pracy.

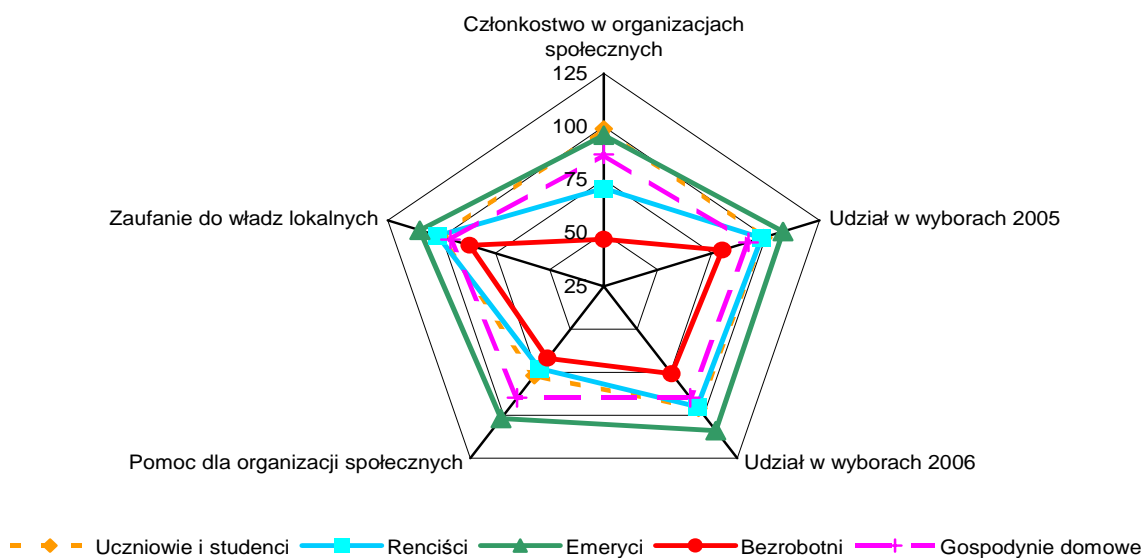

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Od tej reguły jest jednak wyjątek znany już z wielu innych badań. Rolnicy dysponują kapitałem stowarzyszeniowo-obywatelskim (115) wyższym niż robotnicy wykwalifikowani (88) i znacznie wyższym niż robotnicy najemni w rolnictwie (81).

Wśród biernych zawodowo największe zasoby SOKS mają emeryci (104), nieco niższe uczniowie i studenci (100), niskie – gospodynie domowe (90) i renciści (87), a najniższe – bezrobotni (71). Zwracają uwagę specyficzne cechy struktury kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego studentów (rzadziej niż inni wspierających materialnie organizacje społeczne), gospodyń domowych i bezrobotnych (w obu przypadkach wyjątkowo niska aktywność w organizacjach) oraz rencistów (szczególnie duże zaufanie do władz lokalnych oraz bardzo słabe związki z organizacjami).

RYS. 6. WYMIARY STOWARZYSZENIOWO-OBYWATELSKIEGO KAPITAŁU SPOŁECZNEGO WŚRÓD OSÓB BIERNYCH ZAWODOWO

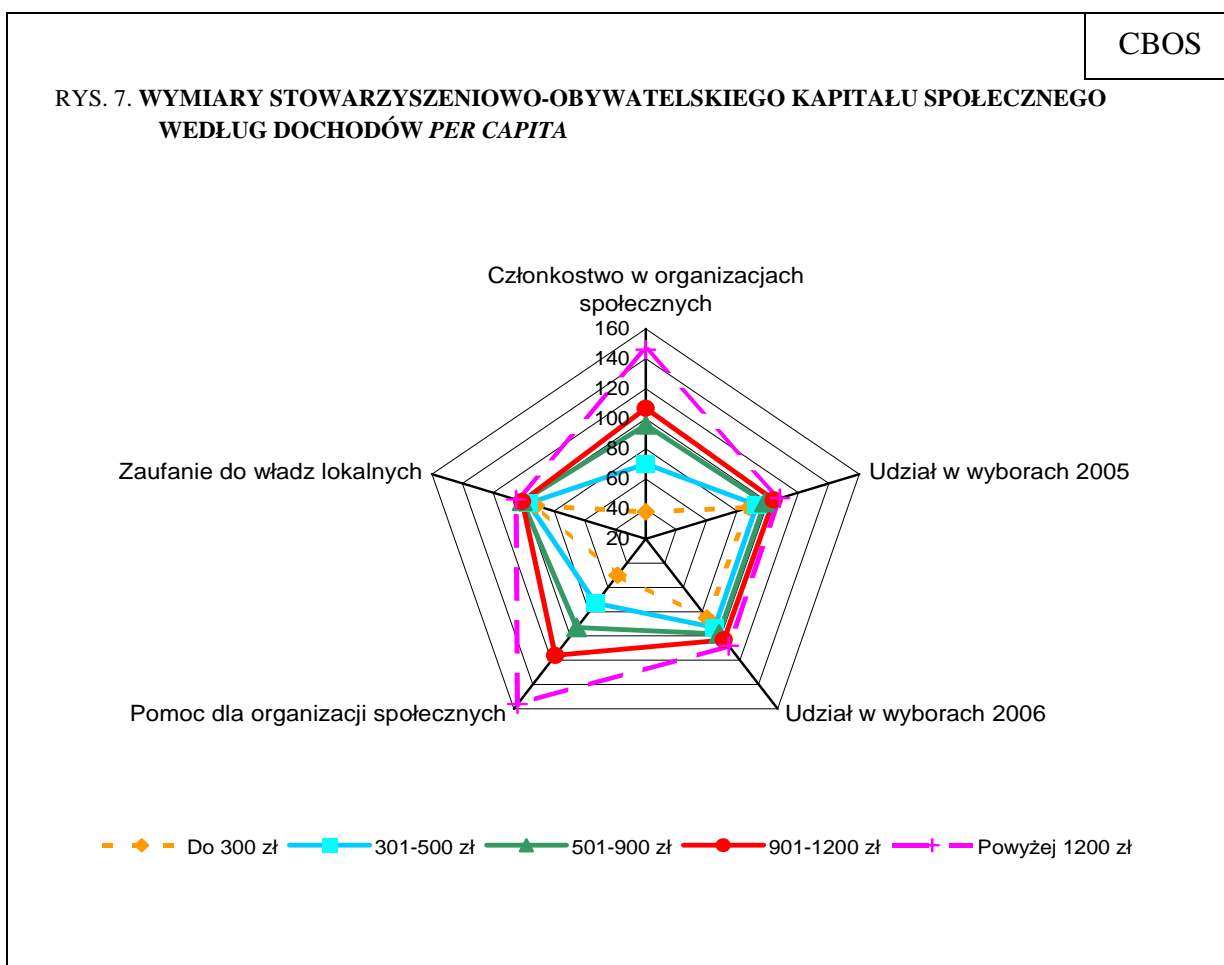
Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Objęcie badaniami także mniej licznych kategorii respondentów pozwala dostrzec wewnętrzne zróżnicowania niektórych grup. Wśród inteligencji szczególnie duże zasoby SOKS notujemy u kadry kierowniczej (163), ale także w środowisku nauczycieli (154) oraz inżynierów (138) i prawników (129). Wśród robotników wyróżniają się górnicy (indeks 133). Zwraca uwagę szczególnie wysoka aktywność w organizacjach społecznych górników (wskaźnik 254 jest najwyższy ze wszystkich wyróżnionych kategorii badanych), nauczycieli (240) oraz pielęgniarek i położnych (174). Bez wątpienia wynika to przede wszystkim z relatywnie dobrego (jak na polskie warunki) zorganizowania tych trzech grup pracowniczych w związkach zawodowych.

3.3. Dochody i materialne warunki życia

Dochody różnicują poziom społecznego kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego w prosty i oczywisty sposób: im wyższe, tym – dla każdej z analizowanych kategorii – większe zasoby kapitału społecznego.

Wyższe dochody sprzyjają w szczególności wyraźnemu wzrostowi pomocy udzielanej organizacjom społecznym, ale także – uczestnictwu w pracy stowarzyszeń, związków czy fundacji.

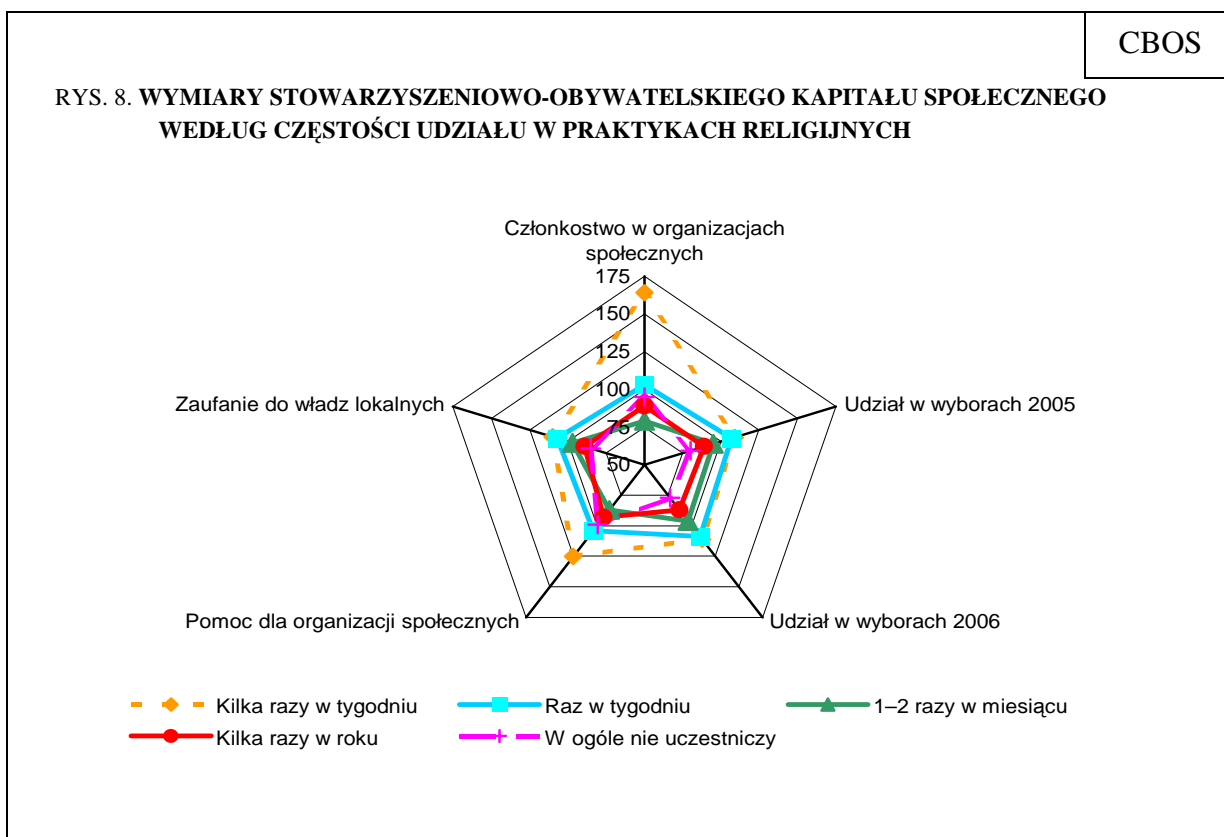
Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Podobne zależności dotyczą subiektywnego wskaźnika sytuacji materialnej: satysfakcji z warunków bytu gospodarstwa domowego (ogólnie dochodów i zasobów, stanu posiadania, poziomu życia). Zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego są wyższe wśród respondentów zadowolonych niż niezadowolonych: zadowoleni częściej pomagają finansowo organizacjom pomocy społecznej, częściej są aktywni w organizacjach, bardziej niż

niezadowoleni ufają też władzom; mniejsze są natomiast różnice w ich deklaracjach wyborczych.

3.4. Praktyki religijne

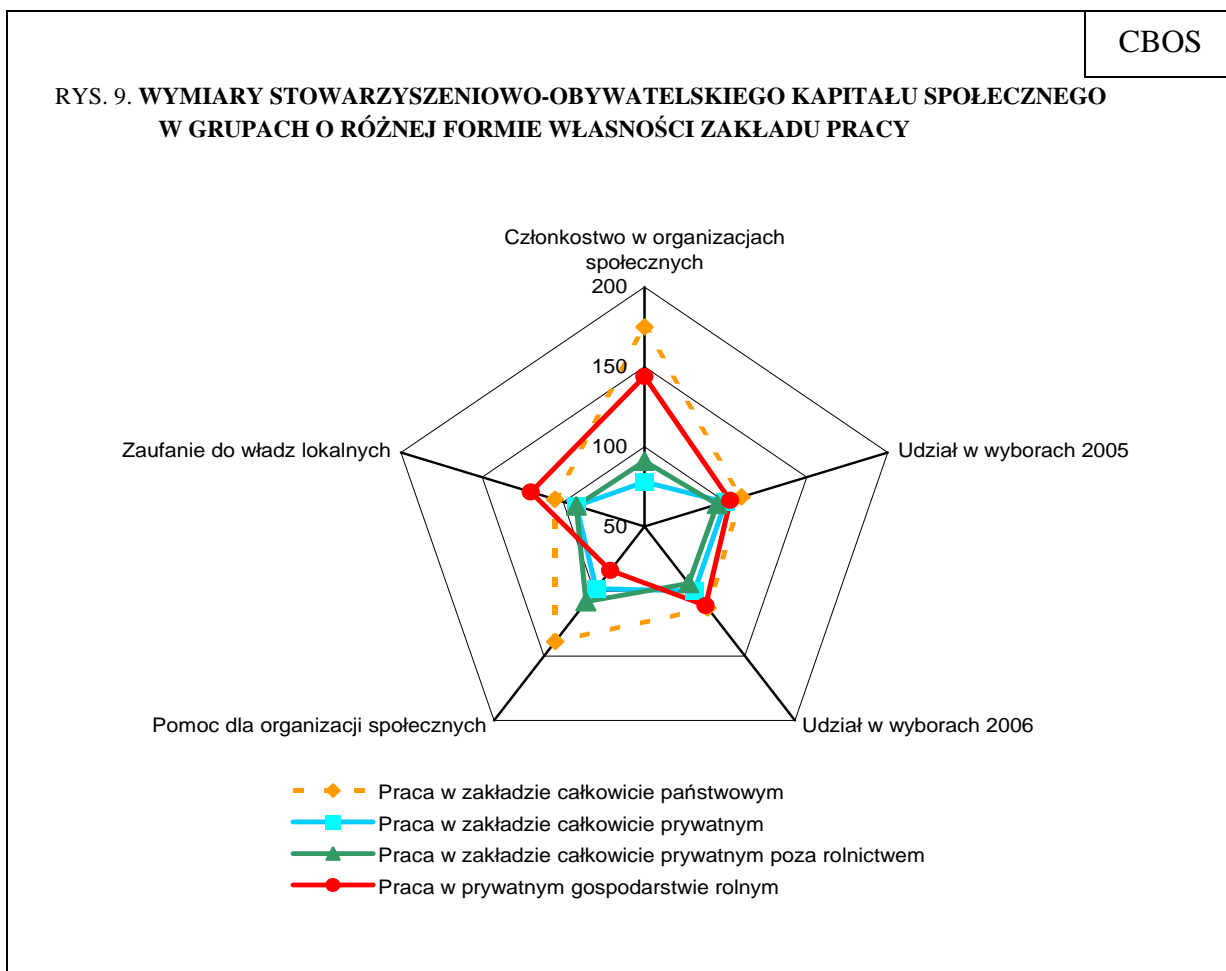
Im częstszy jest udział w praktykach religijnych, tym wyższa wartość indeksu SOKS. Dla praktykujących kilka razy w tygodniu wynosi ona 123, raz w tygodniu – 106, a dla niepraktykujących w ogóle – 88. Uważniejsza analiza danych pozwala jednak stwierdzić, że mamy do czynienia z dwoma rodzajami zależności: w przypadku zaufania i aktywności wyborczej – liniową, a w przypadku aktywności w organizacjach społecznych i pomocy tym organizacjom – bardziej złożoną. Najniższe wskaźniki dotyczą osób uczestniczących w praktykach religijnych raz lub dwa razy w miesiącu. „Stowarzyszeniowy” kapitał osób najmniej religijnych jest nieco wyższy niż tych, które praktykują nieregularnie. Okazuje się, że Polska „religijna” i Polska „ateistyczna” to także swoiste bieguny obywatelsko-stowarzyszeniowej aktywności. Ów drugi domniemany biegun „niereligijności” jest jednak, jak pokazują badania, niewielki liczebnie i znacznie słabiej zmobilizowany od pierwszego.

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

3.5. Własność warsztatu pracy

Jednym z czynników współkształtujących zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego jest typ własności zakładu pracy. Najwyższe wskaźniki SOKS odnotowujemy wśród pracujących w sektorze publicznym, najniższe – w całkowicie prywatnym. W przypadku aktywnego uczestnictwa w organizacjach społecznych różnica jest aż dwukrotna. Wyjątek od tej reguły stanowią osoby pracujące we własnych gospodarstwach rolnych. Dysponują one, jak widać, wysokim kapitałem stowarzyszeniowo-obywatelskim. Ponadprzeciętnie ufają władzom lokalnym (specyfika małych wiejskich gmin z silną reprezentacją rolniczych interesów?), są też szczególnie aktywne w organizacjach (relatywnie najmniej pomagając im jednak finansowo).

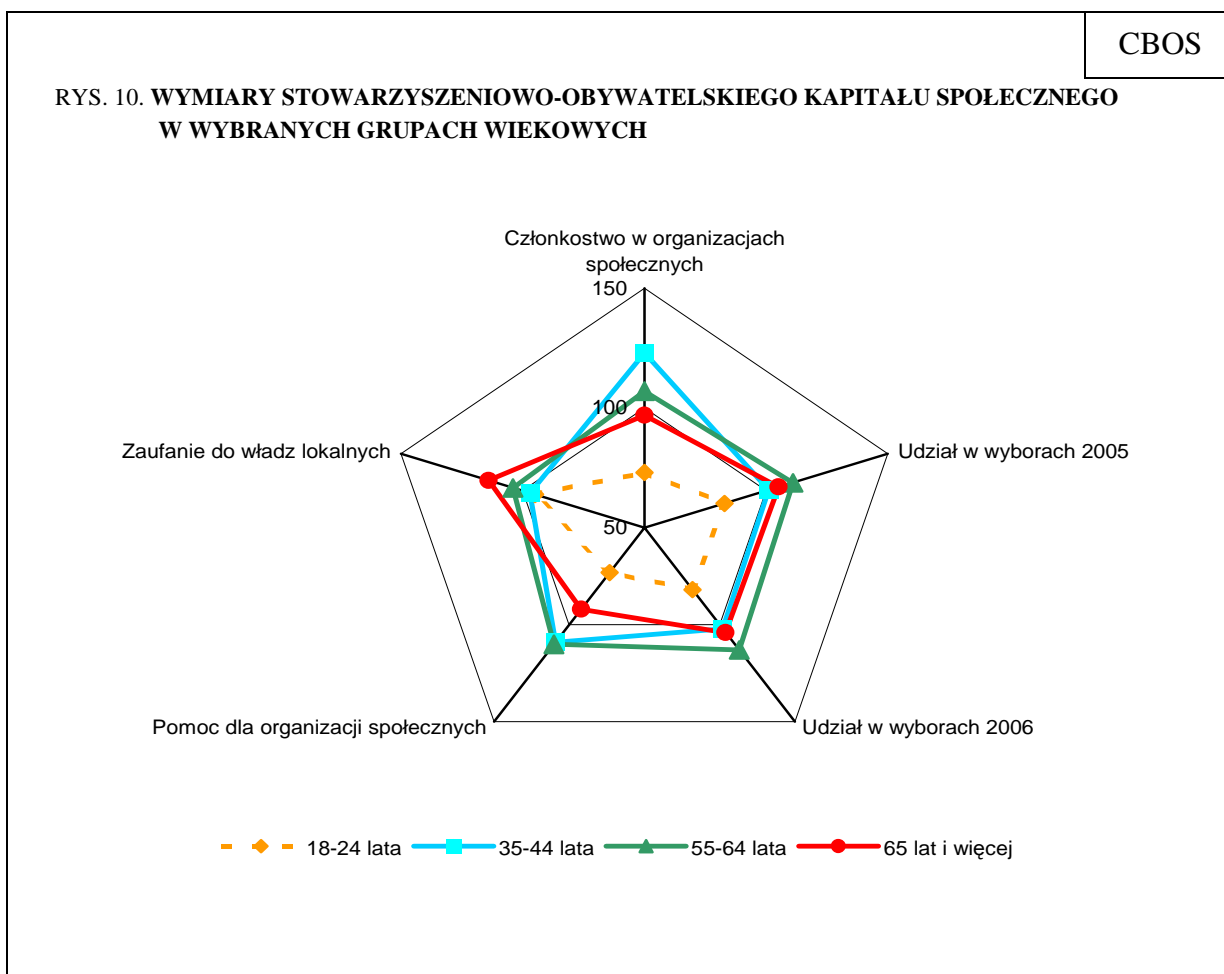

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

3.6. Wiek

Najmniejsze zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego ma młodzież, największe – osoby czterdziesto- i pięćdziesięcioletnie: doświadczone życiowo i wciąż aktywne (także w pracy). Bardziej zaawansowany wiek to czas stopniowego kurczenia się SOKS. Nadal jednak pozostaje on wyższy od zgromadzonego przez dwudziesto-, a nawet trzydziestolatków.

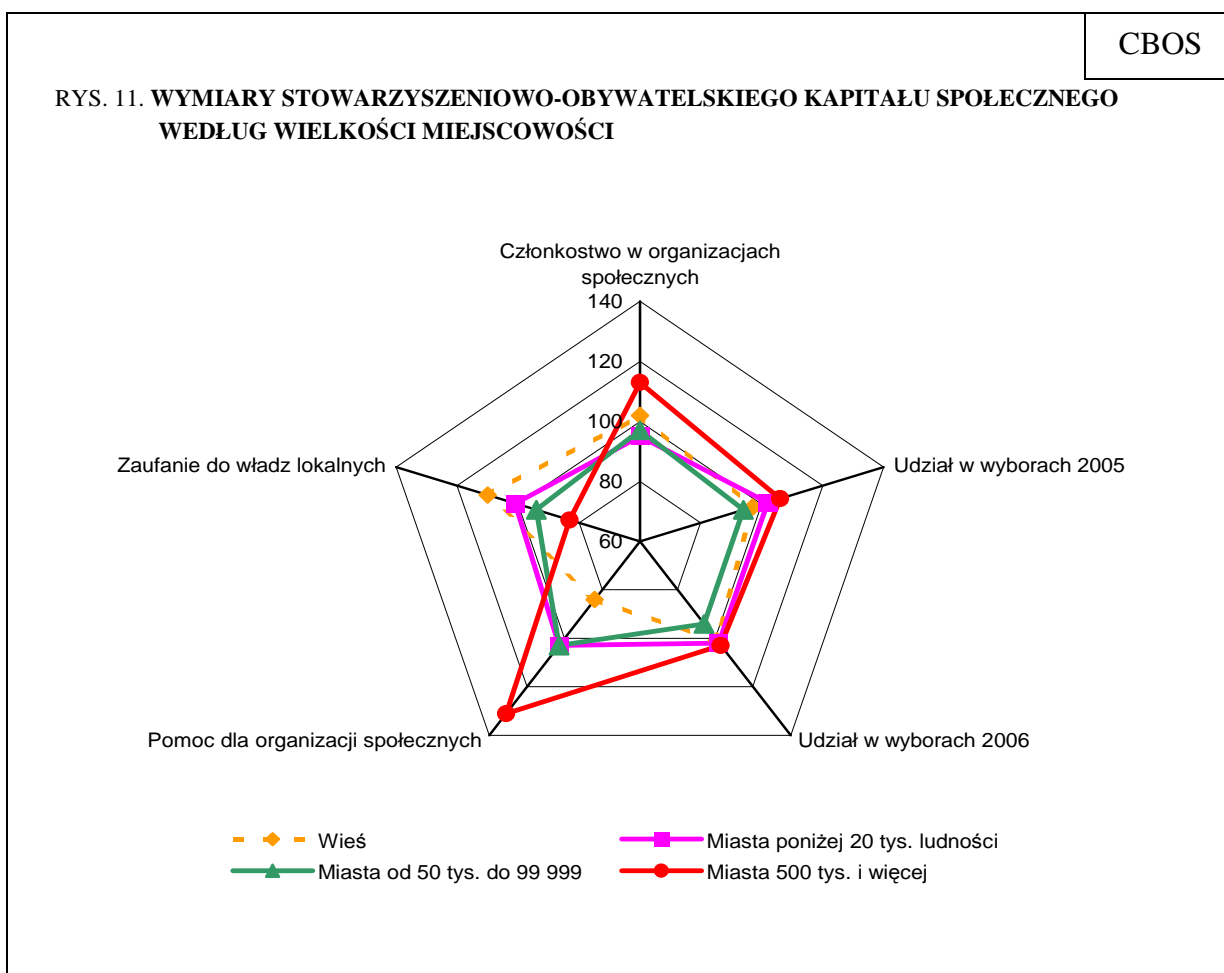
Warto zauważyć, że różne wymiary kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego osiągają swój maksymalny poziom wśród osób w różnym wieku. Najwyraźniej w kolejnych fazach życia co innego jest dla Polaków szczególnie ważne. Szczyt aktywności w organizacjach społecznych przypada na okres między trzydziestką a czterdziestką (35–44 lata), najbardziej pomagają organizacjom finansowo osoby o dekadę starsze (45–54 lata), najliczniej głosują – te między pięćdziesiątką a sześćdziesiątką (55–64 lata). Jedyne w przypadku zaufania do władz lokalnych zależność jest liniowa: najbardziej ufają im pokolenia najstarsze, najmniej – te najmłodsze.

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

3.7. Miejsce zamieszkania

Zbiorczy indeks kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego stosunkowo słabo wiąże się z miejscem zamieszkania badanych. Wynik ten zacięra jednak w części bardziej złożone zależności dotyczące różnych zjawisk współtworzących nasz indeks. Z jednej strony mamy bowiem do czynienia ze stosunkowo niewielkimi różnicami dotyczącymi aktywności w organizacjach i stowarzyszeniach oraz deklarowanej aktywności politycznej (wyborczej), z drugiej zaś – z dużymi odmiennościami w deklaracjach zaufania do władz lokalnych i finansowania organizacji. Inny jest jednak kierunek tych różnic: biegunem zaufania są wsie i małe miasta (można przypuszczać, że decyduje o tym bliższy, bardziej bezpośredni kontakt z wybranymi liderami), a biegunem finansowego wspierania zorganizowanej działalności społecznej – bogate metropolie (najgorzej jest na biedniejszej prowincji).

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

W konsekwencji mamy dwa nieco odmienne wzory „zorganizowanego obywatelstwa”. Pierwszy – wiejsko-małomiasteczkowy, silniej nastawiony na samorządowe władze lokalne (jak pokazują inne badania, towarzyszy mu także aktywność niesformalizowana, przejawiająca się w formule „pospolitego ruszenia” współorganizowanego przez lokalne autorytety)¹⁸, drugi – wielkomiejsko-metropolitalny, z większymi możliwościami uruchamiania kapitału ekonomicznego, wyższą aktywnością w stowarzyszeniach, ale zarazem z niższym zaufaniem do (wybranych przez siebie) władz lokalnych.

3.8. Płeć

Minimalne są różnice między zbiorczymi wskaźnikami aktywności kobiet i mężczyzn. W czterech przypadkach na pięć analizowanych zasoby kapitału deklarowane przez kobiety są mniejsze od tych, jakie posiadają mężczyźni (różnice są przy tym niewielkie, wyjątek to aktywność w organizacjach: wskaźnik dla kobiet wynosi 87, a dla mężczyzn – 114). Jeśli chodzi o pomoc dla organizacji społecznych działania kobiet są równie częste jak mężczyzn.

4. Obywatele wśród bliskich. Kapitał stowarzyszeniowo-obywatelski a rodzinny i sąsiedzko-towarzyski

Obok „pomostowego” kapitału społecznego wymienia się także jego typ „wiązący” (*bonding social capital*), który opiera się na nieformalnych więziach w bliskich, rodzinnych i przyjacielskich układach. Na potrzeby naszej analizy nazwiemy je kapitałem rodzinnym (ROKS) oraz sąsiedzko-towarzyskim (TOKS). Szczegółowa analiza uczestnictwa Polaków w rodzinnych i towarzyskich sieciach wymiany jest przedmiotem innych studiów. W niniejszym opracowaniu ujmujemy je syntetycznie, za pomocą dwóch zbiorczych indeksów. Współtworzą je zmienne charakteryzujące:

– częstość spotkań z członkami rodziny spoza gospodarstwa domowego (dla kapitału sąsiedzko-towarzyskiego: z przyjaciółmi i znajomymi, z którymi respondent dobrze się czuje i może porozmawiać o osobistych sprawach),

¹⁸ A. Sułek, *Stan społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, w: *Diagnoza społeczna 2003. Warunki i jakość życia Polaków*, (red.) J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa 2003, s. 196-204. J. Herbst, *Wieś obywatelska*, w: (red.) J. Wilkin, I. Nurzyńska, *Polska wieś 2008. Raport o stanie wsi*, FDP, Warszawa 2008.

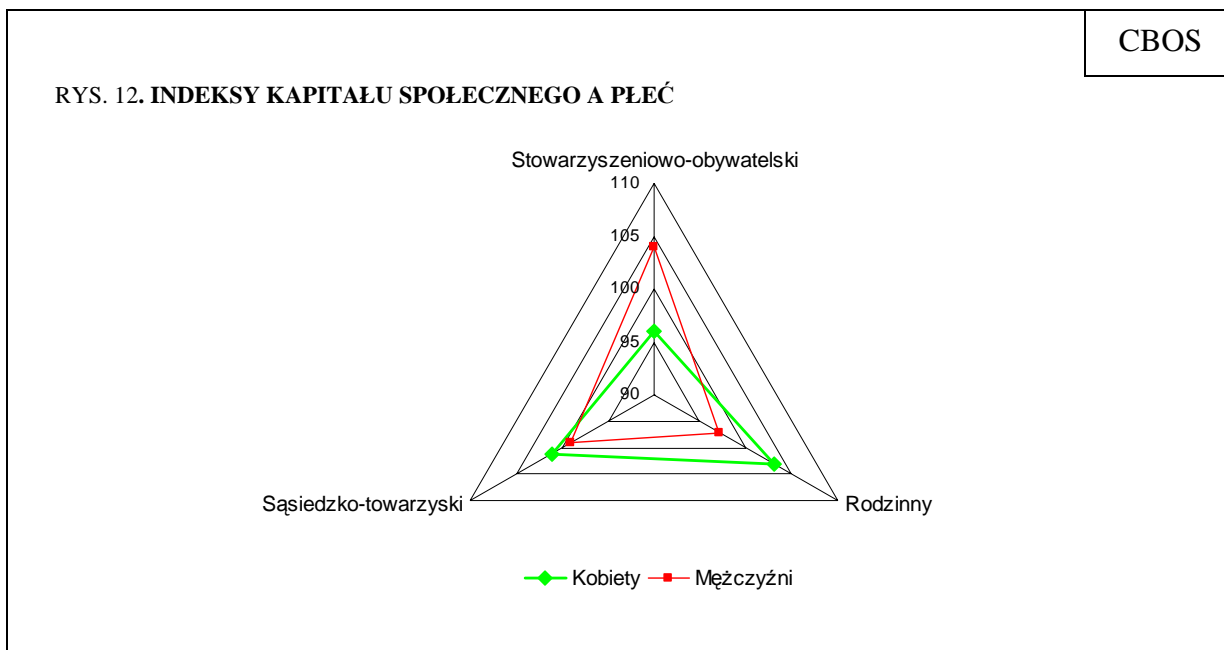
– zaufanie do dalszej rodziny (dla kapitału sąsiedzko-towarzyskiego: do sąsiadów i znajomych),

– otrzymywanie pomocy w wykonywaniu obowiązków i prac domowych (gotowanie, naprawy domowe, opieka nad dziećmi, załatwianie spraw urzędowych) od rodziny spoza gospodarstwa domowego (dla kapitału sąsiedzko-towarzyskiego: od przyjaciół, sąsiadów, znajomych),

– otrzymywanie pomocy finansowej lub rzeczowej od rodziny spoza gospodarstwa domowego (dla kapitału sąsiedzko-towarzyskiego: od przyjaciół, sąsiadów, znajomych).

Pełna analiza procesów współwystępowania wszystkich trzech rodzajów kapitału społecznego: obywatelskiego, rodzinnego i sąsiedzko-towarzyskiego to temat na większe opracowanie. Jednak już pierwsze, wstępne obserwacje (patrz tabela aneksowa) prowadzą do ciekawych wniosków.

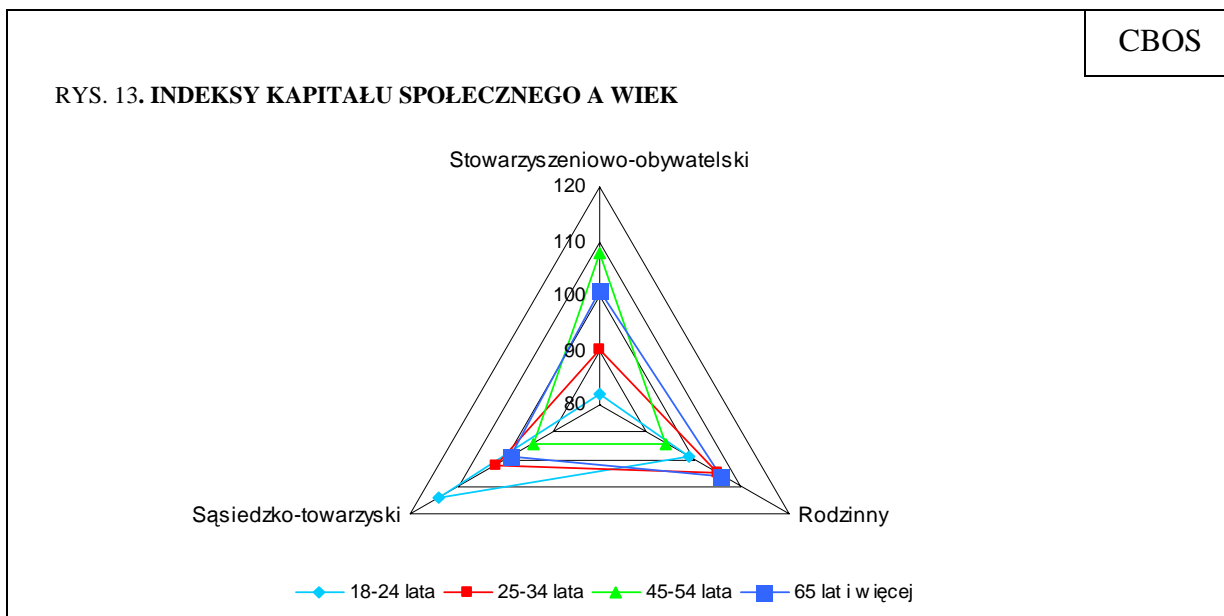
Można mówić na przykład o pewnej odmienności „żeńskej” i „męskiej” struktury kapitału społecznego. Obrazuje ona nieco silniejszą obecność mężczyzn w sferze publicznej, a kobiet – w sferze prywatnych relacji rodzinnych i towarzyskich.

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Widać też wyraźny związek między strukturą zasobów kapitału społecznego a fazami życia. Po młodzięcym budowaniu (i czerpaniu z) kapitału towarzyskiego mamy do czynienia z koncentrowaniem się na kapitale rodzinnym (wiek 25-34 lata), fazą

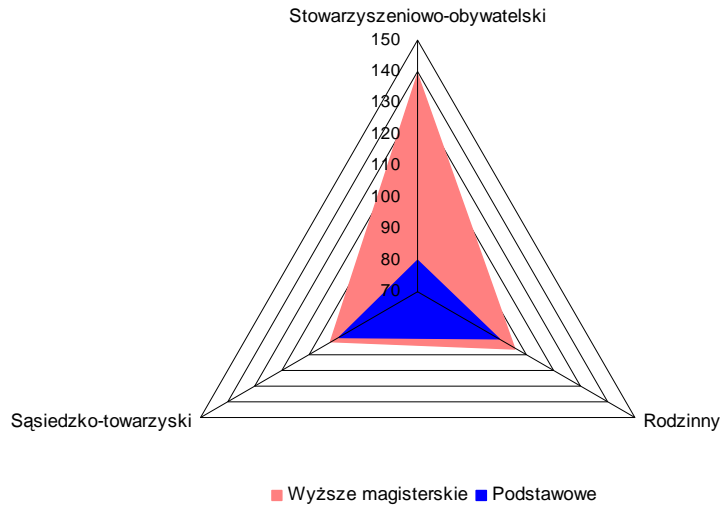
ponadprzeciętnego angażowania się w struktury stowarzyszeniowo-obywatelskie (35-64 lata), wreszcie na starość – z nawrotem szczególnej roli kapitału rodzinnego, przy słabnięciu znaczenia SOKS.

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Łatwo wychwycić także odmienności między zróżnicowaniami kapitału „pomostowego” (SOKS) i „wiążącego” (ROKS i TOKS). Związki tego pierwszego z dochodami, wykształceniem, statusem zawodowym są silne, tego drugiego – słabsze. W konsekwencji grupy dysponujące niższym kapitałem wykształcenia czy statusem zawodowym korzystają w Polsce głównie z kapitału rodzinnego i sąsiedzko-towarzyskiego, elitarne zaś – zyskują znaczną przewagę nad pozostałymi w sferze publicznej (przynajmniej w jej zinstytucjonalizowanej części). Dobrze ilustruje to wykres pokazujący różnice między zasobami kapitału społecznego osób z wykształceniem podstawowym i wyższym magisterskim.

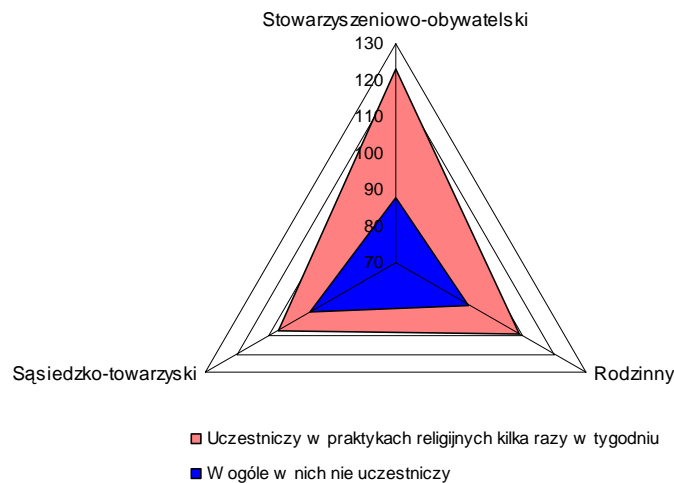
RYS. 14. INDEKSY KAPITAŁU SPOŁECZNEGO A WYKSZTAŁCENIE

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Wśród analizowanych przez nas zmiennych szczególną rolę odgrywa ta mierząca częstość praktyk religijnych. Jak się okazuje, wpływa ona znacząco na wszystkie trzy rodzaje kapitału sprzyjając aktywności zarówno w strukturach nieformalnych, wiążących, jak i w sformalizowanych organizacjach o charakterze pomostowym.

RYS. 15. INDEKSY KAPITAŁU SPOŁECZNEGO A UDZIAŁ W PRAKTYKACH RELIGIJNYCH

Odchylenia od średnich; wartości średnie dla każdego wymiaru wynoszą dla ogółu badanych 100

Wiemy też (co dość oczywiste), że oba indeksy kapitału silnie ze sobą korelują (współczynnik Pearsona dla indeksów ROKS i TOKS wynosi 0,356), że słabsze, dodatnie zależności dotyczą także SOKS i TOKS (0,099) oraz SOKS i ROKS (0,082).

Na koniec analizy warto powiedzieć o wpływie różnych innych form kapitału społecznego i kapitału ludzkiego na stowarzyszeniowo-obywatelski kapitał społeczny. Z analizy regresji wynika, że największy wpływ na zbiorczy indeks SOKS mają: wykształcenie (im wyższe, tym większe zasoby kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego), wiek (im większe doświadczenie życiowe, tym więcej kapitału), częstsze praktyki religijne, sytuacja materialna oraz większy kapitał sąsiedzko-towarzyski. Wpływ kapitału rodzinnego także jest pozytywny, ale mniejszy.

Tabela 1. Wpływ kapitału ludzkiego (płci, wieku, dochodów na osobę, miejsca zamieszkania, pracy), praktyk religijnych oraz rodzinnego i sąsiedzko-towarzyskiego kapitału społecznego na stowarzyszeniowo-obywatelski kapitał społeczny (współczynnik regresji liniowej „Beta”)

Zmienne niezależne	Zmienna zależna Indeks SOKS
Wykształcenie	0,235
Praktyki religijne	0,118
Dochody na osobę	0,083
Sąsiedzko-towarzyski kapitał społeczny	0,094
Wiek	0,133
Płeć [bycie mężczyzną]	0,074
Aktualnie pracuje	0,062
Rodzinny kapitał społeczny	0,033
Miejsce zamieszkania [większa miejscowość]	0,023
% wyjaśnionej wariancji (R kw.)	0,113

Uwaga: wszystkie współczynniki regresji są istotne statystycznie na poziomie 0,001
N=21 328

Potwierdza się pozytywny wpływ „wiążącego”, nieformalnego kapitału społecznego na rozwój kapitału obywatelskiego, „pomostowego”¹⁹. To raz jeszcze dowodzi, że pośród więzi sąsiedzko-towarzyskich i rodzinnych te pierwsze – jako bardziej ukierunkowane na zewnątrz, ku otoczeniu rodziny – w większym stopniu sprzyjają budowie „pomostów” łączących z innymi, a więc kapitału stowarzyszeniowo-obywatelskiego.

Opracowanie
Tomasz ŻUKOWSKI
Maria THEISS²⁰

¹⁹ Pisały o tym wcześniej m.in. A. Giza-Poleszczuk i M. Marody, zob. A. Giza-Poleszczuk, M. Marody, A. Rychard, *op.cit.*, oraz M. Theiss, *op.cit.*

²⁰ Autorka jest stypendystką Fundacji na rzecz Nauki Polskiej.

A N E K S

Tabela 1

		Czy w bieżącym roku (2007) należy Pan(i) do jakiejś organizacji społecznej, samorządowej lub politycznej i aktywnie działa w tej organizacji?			Liczba osób
		Nie należę do żadnej organizacji ani stowarzyszenia	Należę, ale nie poświęcam czasu na działalność	Należę i poświęcam czas na działalność	
		%	%	%	
Ogółem		89,0	4,0	7,0	38814
Płeć	Mężczyźni	87,6	4,5	7,9	19011
	Kobiety	90,3	3,5	6,2	19803
Wiek	18-24 lata	92,1	2,2	5,7	5801
	25-34	90,6	3,2	6,2	7810
	35-44	86,7	5,2	8,1	6367
	45-54	87,5	4,7	7,8	7663
	55-64	88,1	4,6	7,3	5697
	65 lat i więcej	89,0	3,9	7,0	5475
Miejsce zamieszkania	Wieś	89,0	3,7	7,3	14446
	Miasto pon. 20 tys.	89,9	3,4	6,7	4992
	Od 20 tys. do 49 999	89,6	4,2	6,2	4481
	Od 50 tys. do 99 999	89,1	4,0	6,8	3465
	Od 100 tys. do 499 999	88,7	4,7	6,6	6647
	500 tys. i więcej mieszkańców	87,8	4,4	7,9	4783
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	95,5	1,2	3,4	1923
	301-500	91,5	3,4	5,1	4030
	501-900	89,0	4,2	6,8	8845
	901-1200	88,3	4,6	7,1	4347
	Powyżej 1200 zł	84,3	5,9	9,7	4988
	Brak danych	89,2	3,5	7,2	14681
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	88,1	4,2	7,7	15628
	Średnie zadowolenie	88,9	4,3	6,7	13769
	Niezadowolenie	90,6	3,0	6,3	9347
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	94,5	1,5	4,1	426
	Podstawowe	92,4	3,3	4,2	5648
	Gimnazjalne	91,1	3,0	5,9	761
	Zasadnicze zawodowe	91,2	3,2	5,6	10248
	Niepełne średnie	94,2	1,8	4,0	673
	Średnie ogólnoksz.	89,3	3,1	7,6	4232
	Średnie zawodowe	88,9	4,1	7,0	8504
	Pomaturalne	88,2	4,7	7,1	1318
	Niepełne wyższe	84,6	4,7	10,7	816
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	86,3	4,0	9,8	1547
	Wyższe magisterskie	80,3	7,2	12,6	4471
Wyższe ze st. co najmniej doktora	70,3	14,1	15,6	142	
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	76,5	7,1	16,4	505
	Inżynierowie	82,2	10,1	7,7	368
	Lekarze	79,3	13,6	7,1	118
	Prawnicy	79,4	9,0	11,5	132
	Nauczyciele	74,0	10,2	15,8	894
	Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.	84,2	5,3	10,5	1118
	Specjaliści niższ. szczebla	87,0	5,2	7,7	3274
	Mistrzowie-technicy	81,3	9,3	9,4	625
	Pielęgniarki, położne, sanitariusze	79,8	10,1	10,1	444
	Pracownicy usług	91,4	3,5	5,1	3678
	Górnicy	68,8	16,1	15,1	170
	Inni robotnicy wykwalifikowani	90,3	4,3	5,4	3651
	Robotnicy niewykwalifikowani	93,2	3,0	3,8	1782
	Robotnicy najemni w rolnictwie	91,9	5,9	2,3	199
	Rolnicy	85,9	3,7	10,4	1964
	Pracujący na własny rachunek	89,0	2,5	8,5	1513
Bierni zawodowo	Uczniowie, studenci	89,8	2,1	8,1	2744
	Renciści	91,7	3,2	5,2	2699
	Emeryci	89,1	3,9	7,1	7772
	Bezrobotni	94,6	1,0	4,3	3178
	Zajmujący się domem	91,3	2,1	6,6	1259
	Niepracujący z innych powodów	92,1	4,2	3,7	614
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	80,2	9,2	10,6	5708
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	90,5	4,3	5,2	3767
	sekt. prywat. poza rolnict.	90,5	2,7	6,8	9239
	prywatnym gosp. rolnym	86,5	3,6	9,9	2160
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	83,5	4,5	12,0	2902
	Raz w tygodniu	88,8	3,9	7,3	18494
	1-2 razy w miesiącu	91,2	3,4	5,4	6924
	Kilka razy w roku	89,6	4,2	6,2	7129
	W ogóle nie uczestniczy	88,8	4,7	6,4	3229

Tabela 2

		Czy pełni Pan(i) jakieś funkcje z wyboru lub nominacji w którejś z tych organizacji?		Liczba osób	
		Tak	Nie		
		%	%		
Ogółem		32,9	67,1	4086	
Płeć	Mężczyźni	32,8	67,2	2279	
	Kobiety	33,0	67,0	1807	
Wiek	18-24 lata	31,3	68,7	430	
	25-34	33,1	66,9	691	
	35-44	37,9	62,1	818	
	45-54	32,1	67,9	923	
	55-64	31,9	68,1	655	
	65 lat i więcej	29,2	70,8	569	
Miejsce zamieszkania	Wieś	36,5	63,5	1502	
	Miasto pon. 20 tys.	31,5	68,5	494	
	Od 20 tys. do 49 999	29,3	70,7	448	
	Od 50 tys. do 99 999	31,0	69,0	360	
	Od 100 tys. do 499 999	29,2	70,8	716	
	500 tys. i więcej mieszkańców	33,4	66,6	565	
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	24,1	75,9	76	
	301-500	23,7	76,3	322	
	501-900	29,8	70,2	921	
	901-1200	33,8	66,2	494	
	Powyżej 1200 zł	36,5	63,5	759	
	Brak danych	35,1	64,9	1513	
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	35,2	64,8	1788	
	Średnie zadowolenie	32,6	67,4	1470	
	Niezadowolenie	28,8	71,2	819	
Wysztalcenie	Niepełne podstawowe	42,6	57,4	19	
	Podstawowe	20,3	79,7	401	
	Gimnazjalne	28,3	71,7	65	
	Zasadnicze zawodowe	31,1	68,9	842	
	Niepełne średnie	29,6	70,4	37	
	Średnie ogólnokoszt.	33,8	66,2	433	
	Średnie zawodowe	33,6	66,4	902	
	Pomaturalne	35,4	64,6	148	
	Niepełne wyższe	22,4	77,6	123	
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	42,3	57,7	210	
	Wyższe magisterskie	37,4	62,6	863	
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	53,3	46,7	40	
	Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	50,2	49,8	118
		Inżynierowie	23,2	76,8	65
Lekarze		34,5	65,5	23	
Prawnicy		43,4	56,6	27	
Nauczyciele		32,1	67,9	230	
Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.		44,4	55,6	169	
Specjaliści niższ. szczebla		30,8	69,2	414	
Mistrzowie-technicy		31,1	68,9	113	
Pielęgniarki, położne, sanitariusze		28,6	71,4	90	
Pracownicy usług		30,4	69,6	313	
Górnicy		20,8	79,2	53	
Inni robotnicy wykwalifikowani		25,5	74,5	340	
Robotnicy niewykwalifikowani		30,6	69,4	107	
Robotnicy najemni w rolnictwie		44,1	55,9	16	
Rolnicy		54,1	45,9	271	
Pracujący na własny rachunek		44,8	55,2	159	
Bierni zawodowo		Uczniowie, studenci	34,5	65,5	262
		Renciści	26,5	73,5	206
		Emeryci	27,9	72,1	804
	Bezrobotni	32,8	67,2	148	
	Zajmujący się domem	39,1	60,9	105	
	Niepracujący z innych powodów	10,7	89,3	44	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	32,7	67,3	1108
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	24,7	75,3	341
		sekt. pryw. poza rolnict.	35,5	64,5	846
		prywatnym gosp. rolnym	53,1	46,9	285
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	37,9	62,1	465	
	Raz w tygodniu	33,8	66,2	1978	
	1-2 razy w miesiącu	33,8	66,2	584	
	Kilka razy w roku	28,3	71,7	702	
	W ogóle nie uczestniczy	28,3	71,7	343	

Tabela 3

		Czy brał(a) Pan(i) udział w wyborach do Sejmu i Senatu 25 IX 2005 roku?		Liczba osób	
		Tak	Nie		
		%	%		
Ogółem		72,9	27,1	35134	
Płeć	Mężczyźni	73,3	26,7	17245	
	Kobiety	72,5	27,5	17890	
Wiek	18-24 lata	60,8	39,2	3857	
	25-34	65,0	35,0	7256	
	35-44	73,4	26,6	5950	
	45-54	78,3	21,7	7321	
	55-64	80,6	19,4	5485	
	65 lat i więcej	76,4	23,6	5265	
Miejsce zamieszkania	Wieś	71,0	29,0	13058	
	Miasto pon. 20 tys.	74,4	25,6	4553	
	Od 20 tys. do 49 999	74,1	25,9	4018	
	Od 50 tys. do 99 999	68,5	31,5	3038	
	Od 100 tys. do 499 999	74,3	25,7	6094	
	500 tys. i więcej mieszkańców	77,0	23,0	4375	
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	64,2	35,8	1709	
	301-500	67,8	32,2	3594	
	501-900	71,6	28,4	8195	
	901-1200	76,1	23,9	4072	
	Powyżej 1200 zł	78,5	21,5	4791	
	Brak danych	73,2	26,8	12772	
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	75,5	24,5	13926	
	Średnie zadowolenie	73,2	26,8	12532	
	Niezadowolenie	68,6	31,4	8611	
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	61,9	38,1	399	
	Podstawowe	65,7	34,3	5289	
	Gimnazjalne	49,5	50,5	117	
	Zasadnicze zawodowe	68,3	31,7	9486	
	Niepełne średnie	72,2	27,8	371	
	Średnie ogólnokoszt.	74,8	25,2	3633	
	Średnie zawodowe	74,3	25,7	8028	
	Pomaturalne	77,2	22,8	1170	
	Niepełne wyższe	76,0	24,0	730	
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	78,7	21,3	1452	
	Wyższe magisterskie	85,0	15,0	4295	
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	95,3	4,7	140	
	Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	89,2	10,8	477
Inżynierowie		84,5	15,5	350	
Lekarze		87,5	12,5	109	
Prawnicy		74,3	25,7	126	
Nauczyciele		84,7	15,3	853	
Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.		84,4	15,6	1072	
Specjaliści niższ. szczebla		78,2	21,8	3051	
Mistrzowie-technicy		76,3	23,7	579	
Pielęgniarki, położne, sanitariusze		71,0	29,0	419	
Pracownicy usług		68,5	31,5	3301	
Górnicy		69,0	31,0	158	
Inni robotnicy wykwalifikowani		66,6	33,4	3357	
Robotnicy niewykwalifikowani		63,2	36,8	1625	
Robotnicy najemni w rolnictwie		60,5	39,5	190	
Rolnicy		75,6	24,4	1865	
Pracujący na własny rachunek		77,1	22,9	1436	
Bierni zawodowo		Uczniowie, studenci	72,4	27,6	1385
	Renciści	71,3	28,7	2567	
	Emeryci	79,0	21,0	7505	
	Bezrobotni	58,5	41,5	2896	
	Zajmujący się domem	67,3	32,7	1171	
	Niepracujący z innych powodów	67,2	32,8	549	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	80,5	19,5	5423
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	72,9	27,1	3417
		sekt. pryw. poza rolnict.	68,9	31,1	8464
		prywatnym gosp. rolnym	75,4	24,6	2028
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	79,8	20,2	2666	
	Raz w tygodniu	78,4	21,6	16891	
	1-2 razy w miesiącu	69,6	30,4	6252	
	Kilka razy w roku	65,2	34,8	6331	
	W ogóle nie uczestniczy	58,6	41,4	2879	

Tabela 4

		Czy brał(a) Pan(i) udział w ostatnich wyborach samorządowych w listopadzie 2006 roku?		Liczba osób	
		Tak	Nie		
		%	%		
Ogółem		69,0	31,0	36095	
Płeć	Mężczyźni	69,9	30,1	17717	
	Kobiety	68,2	31,8	18378	
Wiek	18-24 lata	56,8	43,2	4614	
	25-34	62,0	38,0	7373	
	35-44	70,4	29,6	6014	
	45-54	74,1	25,9	7389	
	55-64	78,0	22,0	5473	
	65 lat i więcej	71,7	28,3	5232	
Miejsce zamieszkania	Wieś	69,5	30,5	13492	
	Miasto pon. 20 tys.	70,3	29,7	4644	
	Od 20 tys. do 49 999	70,8	29,2	4104	
	Od 50 tys. do 99 999	64,7	35,3	3150	
	Od 100 tys. do 499 999	66,9	33,1	6239	
	500 tys. i więcej mieszkańców	70,8	29,2	4465	
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	58,4	41,6	1761	
	301-500	64,3	35,7	3750	
	501-900	67,8	32,2	8349	
	901-1200	70,9	29,1	4167	
	Powyżej 1200 zł	74,5	25,5	4828	
	Brak danych	70,0	30,0	13240	
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	72,5	27,5	14423	
	Średnie zadowolenie	68,8	31,2	12867	
	Niezadowolenie	63,9	36,1	8737	
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	58,2	41,8	400	
	Podstawowe	61,7	38,3	5330	
	Gimnazjalne	52,9	47,1	262	
	Zasadnicze zawodowe	64,5	35,5	9677	
	Niepełne średnie	62,1	37,9	445	
	Średnie ogólnokoszt.	69,4	30,6	3901	
	Średnie zawodowe	71,1	28,9	8112	
	Pomaturalne	70,5	29,5	1235	
	Niepełne wyższe	72,9	27,1	771	
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	76,3	23,7	1465	
	Wyższe magisterskie	82,5	17,5	4333	
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	87,2	12,8	139	
	Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	88,6	11,4	485
Inżynierowie		80,3	19,7	359	
Lekarze		84,8	15,2	108	
Prawnicy		78,9	21,1	126	
Nauczyciele		83,2	16,8	855	
Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.		81,1	18,9	1075	
Specjaliści niżej. szczebla		75,3	24,7	3130	
Mistrzowie-technicy		73,4	26,6	580	
Pielęgniarki, położne, sanitariusze		64,1	35,9	425	
Pracownicy usług		64,2	35,8	3415	
Górnicy		71,6	28,4	164	
Inni robotnicy wykwalifikowani		63,7	36,3	3449	
Robotnicy niewykwalifikowani		57,7	42,3	1674	
Robotnicy najemni w rolnictwie		57,9	42,1	192	
Rolnicy		76,6	23,4	1870	
Pracujący na własny rachunek		73,9	26,1	1458	
Bierni zawodowo		Uczniowie, studenci	66,5	33,5	1846
		Renciści	65,5	34,5	2560
		Emeryci	75,2	24,8	7486
		Bezrobotni	52,7	47,3	2980
	Zajmujący się domem	62,0	38,0	1194	
	Niepracujący z innych powodów	63,7	36,3	570	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	77,7	22,3	5474
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	69,0	31,0	3527
		sekt. pryw. poza rolnict.	65,2	34,8	8715
		prywatnym gosp. rolnym	76,5	23,5	2037
Udział w praktykach religijnych		Kilka razy w tygodniu	76,8	23,2	2714
	Raz w tygodniu	75,1	24,9	17283	
	1-2 razy w miesiącu	66,0	34,0	6423	
	Kilka razy w roku	60,0	40,0	6594	
	W ogóle nie uczestniczy	53,4	46,6	2959	

Tabela 5

		Czy w bieżącym roku (2007) wpłacił(a) Pan(i) pieniądze dla jakiejś organizacji opieki społecznej lub na jakiś cel charytatywny?		Liczba osób
		Tak %	Nie %	
Ogółem		24,9	75,1	38757
Płeć	Mężczyźni	24,8	75,2	18987
	Kobiety	24,9	75,1	19769
Wiek	18-24 lata	18,2	81,8	5788
	25-34	24,5	75,5	7805
	35-44	27,1	72,9	6358
	45-54	28,1	71,9	7654
	55-64	27,4	72,6	5677
	65 lat i więcej	22,8	77,2	5477
Miejsce zamieszkania	Wieś	20,8	79,2	14442
	Miasto pon. 20 tys.	25,5	74,5	4984
	Od 20 tys. do 49 999	24,6	75,4	4474
	Od 50 tys. do 99 999	25,7	74,3	3458
	Od 100 tys. do 499 999	27,5	72,5	6639
Dochody na jedną osobę	500 tys. i więcej mieszkańców	32,6	67,4	4760
	Do 300 zł	12,4	87,6	1923
	301-500	18,2	81,8	4029
	501-900	23,0	77,0	8844
	901-1200	28,8	71,2	4341
	Powyżej 1200 zł	38,7	61,3	4981
Ocena war. mater. gosp. dom.	Brak danych	23,6	76,4	14640
	Zadowolenie	28,5	71,5	15588
	Średnie zadowolenie	24,5	75,5	13750
Wykształcenie	Niezadowolone	19,4	80,6	9351
	Niepełne podstawowe	10,4	89,6	427
	Podstawowe	15,0	85,0	5640
	Gimnazjalne	18,1	81,9	761
	Zasadnicze zawodowe	19,8	80,2	10242
	Niepełne średnie	14,2	85,8	667
	Średnie ogólnokoszt.	22,6	77,4	4221
	Średnie zawodowe	27,4	72,6	8492
	Pomaturalne	32,2	67,8	1314
	Niepełne wyższe	31,8	68,2	815
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	33,5	66,5	1550
	Wyższe magisterskie	43,1	56,9	4458
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	60,0	40,0	142
	Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	50,9	49,1
Inżynierowie		55,8	44,2	367
Lekarze		52,3	47,7	118
Prawnicy		37,2	62,8	130
Nauczyciele		46,2	53,8	894
Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.		33,7	66,3	1117
Specjaliści niższ. szczebla		31,7	68,3	3270
Mistrzowie-technicy		33,5	66,5	623
Pielęgniarki, położne, sanitariusze		31,3	68,7	444
Pracownicy usług		21,4	78,6	3677
Górnicy		22,5	77,5	170
Inni robotnicy wykwalifikowani		21,3	78,7	3635
Robotnicy niewykwalifikowani		17,2	82,8	1781
Robotnicy najemni w rolnictwie		24,0	76,0	197
Rolnicy		21,5	78,5	1962
Pracujący na własny rachunek		38,6	61,4	1507
Bierni zawodowo		Uczniowie, studenci	19,2	80,8
	Renciści	18,0	82,0	2693
	Emeryci	25,4	74,6	7770
	Bezrobotni	16,7	83,3	3171
	Zajmujący się domem	22,4	77,6	1264
	Niepracujący z innych powodów	19,6	80,4	615
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34,6	65,4	5693
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	24,3	75,7	3763
	sekt. pryw. poza rolnict.	26,9	73,1	9218
	prywatnym gosp. rolnym	20,9	79,1	2160
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	31,0	69,0	2897
	Raz w tygodniu	25,8	74,2	18456
	1-2 razy w miesiącu	21,6	78,4	6925
	Kilka razy w roku	23,0	77,0	7121
	W ogóle nie uczestniczy	24,7	75,3	3224

Tabela 6

		Jak duże zaufanie ma Pan(i) do lokalnych władz w Pana(i) gminie (mieście)?				Liczba osób
		Pełne zaufanie	Duże zaufanie	Małe zaufanie	W ogóle nie mam zaufania	
		%	%	%	%	
Ogółem		4,2	21,4	56,4	18,1	38209
Płeć	Mężczyźni	4,2	21,9	56,2	17,7	18747
	Kobiety	4,1	20,8	56,5	18,5	19462
Wiek	18-24 lata	2,4	20,6	57,5	19,5	5743
	25-34	2,5	18,0	59,5	20,0	7721
	35-44	3,3	19,8	58,5	18,4	6295
	45-54	5,5	21,0	55,3	18,2	7528
	55-64	5,6	22,6	54,4	17,4	5602
	65 lat i więcej	6,2	28,1	51,9	13,9	5320
Miejsce zamieszkania	Wieś	6,0	25,2	54,4	14,5	14244
	Miasto pon. 20 tys.	4,5	21,8	55,6	18,2	4925
	Od 20 tys. do 49 999	2,9	22,5	59,1	15,5	4408
	Od 50 tys. do 99 999	3,2	18,0	59,5	19,3	3405
	Od 100 tys. do 499 999	2,9	18,1	57,7	21,3	6539
	500 tys. i więcej mieszkańców	1,8	15,4	56,8	26,0	4688
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	3,5	18,3	55,8	22,4	1914
	301-500	4,7	19,0	56,7	19,7	3985
	501-900	4,3	21,6	56,3	17,8	8727
	901-1200	3,7	22,4	57,0	16,9	4292
	Powyżej 1200 zł	4,6	23,8	55,2	16,3	4908
	Brak danych	4,0	21,2	56,7	18,2	14383
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	4,8	24,6	55,0	15,5	15379
	Średnie zadowolenie	3,9	21,2	58,6	16,3	13560
	Niezadowolenie	3,5	16,2	55,3	25,0	9206
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	7,4	38,7	40,3	13,7	391
	Podstawowe	5,1	22,9	54,0	17,9	5545
	Gimnazjalne	2,7	15,9	59,5	21,9	751
	Zasadnicze zawodowe	4,4	18,7	57,0	19,9	10116
	Niepełne średnie	3,8	22,0	57,1	17,0	668
	Średnie ogólnokoszt.	3,3	20,5	58,3	17,9	4178
	Średnie zawodowe	4,2	20,9	57,2	17,7	8381
	Pomaturalne	2,9	20,3	57,0	19,8	1289
	Niepełne wyższe	5,2	22,6	57,7	14,5	807
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	3,4	23,3	57,2	16,1	1539
	Wyższe magisterskie	3,4	25,6	55,2	15,8	4381
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	5,3	32,9	48,0	13,8	136
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	6,5	25,8	51,8	15,8	497
	Inżynierowie	,6	25,8	61,7	11,9	347
	Lekarze	2,2	22,8	61,6	13,4	117
	Prawnicy	3,5	28,6	48,5	19,3	131
	Nauczyciele	2,5	26,5	60,0	11,0	883
	Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.	3,9	23,5	53,6	19,0	1097
	Specjaliści niższ. szczebla	3,7	21,4	56,4	18,5	3237
	Mistrzowie-technicy	3,7	19,7	58,3	18,3	624
	Pielęgniarki, położne, sanitariusze	5,5	16,2	55,9	22,4	440
	Pracownicy usług	3,1	15,4	61,6	20,0	3652
	Górnicy	4,9	37,0	45,6	12,5	167
	Inni robotnicy wykwalifikowani	2,9	17,4	59,7	20,1	3598
	Robotnicy niewykwalifikowani	2,5	16,3	59,9	21,3	1756
	Robotnicy najemni w rolnictwie	3,3	21,3	52,2	23,3	196
	Rolnicy	7,7	32,7	50,3	9,3	1930
	Pracujący na własny rachunek	3,7	18,8	58,4	19,1	1482
Bierni zawodowo	Uczniowie, studenci	2,6	23,4	58,3	15,7	2713
	Renciści	5,9	21,9	52,1	20,1	2652
	Emeryci	5,7	25,8	53,7	14,8	7599
	Bezrobotni	3,1	15,9	55,9	25,1	3138
	Zajmujący się domem	4,1	18,6	57,5	19,8	1236
	Niepracujący z innych powodów	4,2	16,1	57,6	22,1	606
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4,6	23,2	56,7	15,5	5606
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3,0	17,5	59,3	20,2	3745
	sekt. prywat. poza rolnict.	2,6	17,9	59,5	20,1	9103
	prywatnym gosp. rolnym	7,6	29,2	52,1	11,1	2129
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	5,8	24,2	56,3	13,7	2853
	Raz w tygodniu	4,7	24,0	56,6	14,6	18205
	1-2 razy w miesiącu	3,7	20,1	57,2	19,1	6822
	Kilka razy w roku	3,0	16,9	56,8	23,3	7019
	W ogóle nie uczestniczy	2,8	17,0	52,3	27,9	3181

Tabela 7. Indeksy stowarzyszeniowo-obywatelskiego kapitału społecznego (SOKS) (średnie dla ogółu badanych=100)

		Wymiary					Zbiorczy indeks SOKS
		członkostwo w organizacjach społecznych	udział w wyborach 2005	udział w wyborach 2006	pomoc dla organizacji społecznych	zaufanie do władz lokalnych	
Ogółem		100	100	100	100	100	100
Płeć	Mężczyźni	114	101	101	100	101	104
	Kobiety	87	99	99	100	99	96
Wiek	18-24 lata	73	83	82	73	95	82
	25-34	85	89	90	98	92	90
	35-44	123	101	102	109	97	106
	45-54	114	107	107	113	102	108
	55-64	107	111	113	110	104	108
	65 lat i więcej	97	105	104	92	114	101
Miejsce zamieszkania	Wieś	102	97	101	84	110	99
	Miasto pon. 20 tys.	95	102	102	103	101	100
	Od 20 tys. do 49 999	91	102	103	99	101	99
	Od 50 tys. do 99 999	97	94	94	103	94	98
	Od 100 tys. do 499 999	98	102	97	111	92	99
	500 tys. i więcej mieszkańców	113	106	103	131	83	107
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	38	88	85	50	92	69
	301-500	70	93	93	73	97	84
	501-900	96	98	98	93	101	96
	901-1200	107	104	103	116	101	106
	Powyżej 1200 zł	146	108	108	156	105	124
	Brak danych	101	100	101	95	99	100
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	111	104	105	115	106	108
	Średnie zadowolenie	100	100	100	98	101	100
	Niezadowolenie	83	94	93	78	88	87
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	49	85	84	42	126	77
	Podstawowe	60	90	89	60	103	80
	Gimnazjalne	80	68	77	73	89	59
	Zasadnicze zawodowe	77	94	93	80	96	88
	Niepełne średnie	52	99	90	57	101	80
	Średnie ogólnokoszt.	101	103	101	91	98	99
	Średnie zawodowe	101	102	103	110	100	103
	Pomaturalne	106	106	102	130	95	108
	Niepełne wyższe	140	104	106	128	106	118
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	140	108	110	135	102	119
	Wyższe magisterskie	188	117	119	173	105	139
Wyższe ze st. co najmniej doktora	285	131	126	241	116	170	
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	248	122	128	205	110	163
	Inżynierowie	143	116	116	224	103	138
	Lekarze	162	120	123	210	102	147
	Prawnicy	197	102	114	150	104	129
	Nauczyciele	240	116	121	186	108	154
	Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.	156	116	117	136	101	125
	Specjaliści niższ. szczebla	116	107	109	127	99	112
	Mistrzowie-technicy	160	105	106	135	97	121
	Pielęgniarki, położne, sanitariusze	174	97	93	126	94	114
	Pracownicy usług	77	94	93	86	91	88
	Górnicy	254	95	104	91	121	133
	Inni robotnicy wykwalifikowani	81	91	92	86	92	88
	Robotnicy niewykwalifikowani	54	87	84	69	89	77
	Robotnicy najemni w rolnictwie	66	83	84	96	94	81
	Rolnicy	152	104	111	86	125	115
	Pracujący na własny rachunek	112	106	107	155	96	114
	Uczniowie, studenci	99	99	96	77	101	100
	Renciści	71	98	95	73	102	87
	Emeryci	96	108	109	102	110	104
	Bezrobotni	47	80	76	67	87	71
Zajmujący się domem	87	92	90	90	96	90	
Pracuje w:	Niepracujący z innych powodów	53	92	92	79	92	81
	inst. lub zakładzie państw., publicz.	175	110	113	139	105	127
	społce właścicieli prywat. i państwa	78	100	100	98	92	94
	Sekt. pryw. poza rolnict.	91	95	94	108	92	96
Udział w praktykach religijnych	prywatnym gosp. rolnym	144	103	111	84	120	112
	Kilka razy w tygodniu	164	109	111	125	110	123
	Raz w tygodniu	103	107	109	104	107	106
	1-2 razy w miesiącu	79	95	96	87	97	91
	Kilka razy w roku	89	89	87	93	89	90
W ogóle nie uczestniczy	95	80	77	99	85	88	

Tabela 8. Indeksy kapitału społecznego: rodzinnego, sąsiedzko-towarzyskiego i stowarzyszeniowo-obywatelskiego (średnie dla ogółu badanych=100)

		Kapitał społeczny		
		rodzinny	sąsiedzko-towarzyski	stowarzyszeniowo-obywatelski
Ogółem		100	100	100
Płeć	Mężczyźni	97	99	104
	Kobiety	103	101	96
Wiek	18-24 lata	99	114	82
	25-34	105	102	90
	35-44	100	97	106
	45-54	94	94	108
	55-64	96	95	108
	65 lat i więcej	106	99	101
Miejsce zamieszkania	Wieś	100	102	99
	Miasto pon. 20 tys.	100	99	100
	Od 20 tys. do 49 999	99	100	99
	Od 50 tys. do 99 999	98	98	98
	Od 100 tys. do 499 999	101	98	99
	500 tys. i więcej mieszkańców	100	99	107
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	93	98	69
	301-500	97	100	84
	501-900	102	99	96
	901-1200	103	99	106
	Powyżej 1200 zł	103	101	124
	Brak danych	99	100	100
Ocena war. mater. gosp. dom.	Zadowolenie	102	104	108
	Średnie zadowolenie	99	99	100
	Niezadowolenie	98	96	87
Wykształcenie	Niepełne podstawowe	111	102	77
	Podstawowe	100	99	80
	Gimnazjalne	96	116	59
	Zasadnicze zawodowe	96	96	88
	Niepełne średnie	100	109	80
	Średnie ogólnokoszt.	100	103	99
	Średnie zawodowe	100	98	103
	Pomaturalne	103	103	108
	Niepełne wyższe	101	111	118
	Wyższe licencjackie lub zawodowe	105	101	119
	Wyższe magisterskie	106	102	139
	Wyższe ze st. co najmniej doktora	105	105	170
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kierownicza	104	106	163
	Inżynierowie	106	100	138
	Lekarze	107	108	147
	Prawnicy	103	98	129
	Nauczyciele	107	105	154
	Pozost. specjaliści z wyższ. wyksz.	104	97	125
	Specjaliści niższ. szczebla	104	99	112
	Mistrzowie-technicy	98	98	121
	Pielęgniarki, położne, sanitariusze	104	101	114
	Pracownicy usług	99	98	88
	Górnicy	94	96	133
	Inni robotnicy wykwalifikowani	96	96	88
	Robotnicy niewykwalifikowani	98	101	77
	Robotnicy najemni w rolnictwie	93	99	81
	Rolnicy	98	103	115
Pracujący na własny rachunek	100	100	114	
Bierni zawodowo	Uczniowie, studenci	97	118	100
	Renciści	95	97	87
	Emeryci	103	97	104
	Bezrobotni	96	99	71
	Zajmujący się domem	105	98	90
	Niepracujący z innych powodów	100	98	81
Pracuje w:	inst. lub zakładzie państw., publicz.	102	99	127
	spółce właścicieli prywat. i państwa	100	99	94
	Sekt. pryw. poza rolnict.	98	100	96
	prywatnym gosp. rolnym	98	103	112
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	109	107	123
	Raz w tygodniu	102	101	106
	1-2 razy w miesiącu	99	99	91
	Kilka razy w roku	97	97	90
	W ogóle nie uczestniczy	93	97	88